

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Dějiny výtvarných umění

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KOSTEL ZVĚSTOVÁNÍ PANNY MARIE

V LITOMĚŘICÍCH

Vypracovala: Jana Kiesewetterová

Vedoucí bakalářské práce: prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.

Studijní program: Teorie a dějiny výtvarných umění

Studijní obor: Dějiny výtvarných umění

Rok: 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s vyznačením všech použitých pramenů a spoluautorství. Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů. Byl/a jsem seznámen/a s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

V Olomouci dne.....

.....

podpis

Poděkování:

Za odborné vedení práce, cenné připomínky, rady a podporu děkuji zejména prof. PhDr. Rostislavu Šváchovi, CSc.

Dále bych ráda poděkovala Mgr. Kristíně Sedláčkové z Oblastního muzea v Litoměřicích a pracovníkům Národního archivu za poskytnutí materiálů.

Neskonale velký dík patří mým rodičům za bezmeznou trpělivost, laskavost a velkorysou podporu ve studiích.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Prameny, literatura a dosavadní zpracování tématu.....	9
3. Jezuitský řád v Litoměřicích	11
3.1. Tovařšstvo Ježíšovo	11
3.2. Dějiny objektu jezuitské koleje před příchodem jezuitů.....	13
3.3. Příchod jezuitů do Litoměřic.....	14
3.4. Objekt po zrušení řádu v roce 1773	16
4. Kostel Zvěstování Panny Marie	17
4.1. Umístění kostela.....	17
4.2. Typ kostela	17
4.3. Provoz jezuitského kostela	18
4.4. Exteriér.....	19
4.4.1. Západní průčelí	19
4.4.2. Severní průčelí.....	21
4.4.3. Východní průčelí	22
4.4.4. Jižní průčelí	23
4.4.5. Barevné řešení fasády.....	23
4.5. Interiér	24
4.5.1. Rozbor lodí, kaplí a empor	24
4.5.2. Rozbory bočních traktů	26
4.5.3. Rozbor prostorů ve věžích.....	27
5. Komparace kostela Zvěstování Panny Marie s vybranými jezuitskými kostely v Čechách.....	28
5.1. Vývoj jezuitské architektury v Čechách	28
5.2. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové	30
5.3. Kostel sv. Ignáce v Chomutově	31

5.4.	Kostel sv. Ignáce na Novém Městě pražském	32
5.5.	Kostel Panny Marie Sněžné v Olomouci	33
6.	Architekt Oktavián Broggio	34
6.1.	Životopis	34
6.1.	Umělecký vývoj	36
7.	Komparace kostela Zvěstování Panny Marie s vybranými kostely vyprojektovanými Oktaviánem Broggiem.....	43
7.1.	Kostel sv. Vojtěcha v Ústí nad Labem.....	43
7.2.	Kostel sv. Václava ve Vysočanech	44
7.3.	Kostel sv. Jakuba v Litoměřicích	45
7.4.	Kostel Povýšení sv. Kříže ve Vtelně u Mostu.....	46
8.	Závěr	47
	Prameny a literatura	48
	Summary.....	52
	Obrazová příloha – seznam.....	53
	Obrazová příloha – obrázky.....	57
	Anotace	76

1. Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila kostel Zvěstování Panny Marie v Litoměřicích.

V úvodu se pokusím o krátké seznámení s Litoměřickým krajem a se samotným královským městem, v období mezi lety 1648 až 1800. Na následujících stránkách bych ráda uvedla stručnou historii Tovaryšstva Ježíšova – zejména se budu zabývat vznikem řádu a jeho působením až do poloviny 16. století. Dále se zaměřím na příchod a působení tohoto řádu v Litoměřicích. Podrobněji se podívám na architekturu výše zmíněného kostela – avšak malířskou a sochařskou výzdobou se v této práci zabývat nebudu. Pomocí získaných poznatků se pokusím zařadit litoměřický kostel do vývojové linie jezuitské architektury v Čechách. Následně bych zkoumaný objekt porovнала s vybranými jezuitskými kostely.

V další části své práce bych se ráda zabývala samotným architektem stavby Oktaviánem Broggiem. Blíže bych se zaměřila na jeho umělecký vývoj, do kterého se pokusím zařadit zkoumanou stavbu. A opět provedu srovnání jezuitského kostela v Litoměřicích s vybranými kostelními stavbami, jež pocházejí z produkce architekta Broggia.

Litoměřice se nacházejí v severozápadních Čechách, na soutoku řek Labe a Ohře.[1] Jádrem teritoria tvořil historický Litoměřický kraj s královským krajským městem – Litoměřicemi. Tato oblast patřila od 16. století k nejhustěji zalidněným v celé zemi, nacházelo se zde osm královských, královských věnných a královských horních měst a téměř šedesát měst poddanských.

Když vestfálský mír¹ ukončil třicetiletou válku, naskytl se v severozápadních Čechách obraz oproti předchozímu období značně pozměněný. Obrovské ekonomické, demografické a kulturní škody zachvátily Čechy po třicetileté válce nerovnoměrně. Severní polovinu Litoměřicka postihla válka jen nepatrně, ale oblast podél řeky Labe² a lokality na důležitých zemských cestách zasáhla velice těžce.³ Třicetiletá válka přinesla Litoměřicím velkou ránu, vinou neustálého střídání cizího i domácího vojska, kterému město sloužilo jako výhodná základna.

Teprve na podzim roku 1649 opustily poslední švédské posádky toto území. Po odchodu vojsk nastalo skoro sto let poměrně klidného vývoje, území se vcelku rychle

---

¹ Uzavřen 24. října 1648.

² Od Ústí nad Labem až po Mělník.

³ Oblast jižně od spojnice Litoměřice - Louny - Žatec - Kadaň patřila mezi nejzničenější v zemi vůbec.

uzdravilo. Zotavování narušil jen mor⁴ a selská povstání.⁵ V pobělohorské době se změnily také majetkové poměry. Bylo zde sto padesát panství a statků, z nichž jen dvaapadesát menších nezměnilo majitele. Ze čtyřiceti rytířských rodin odešlo třiatřicet do exilu. V období po bitvě na Bílé hoře se objevily na území Litoměřicka i nové církevní instituce: litoměřické biskupství,⁶ které mělo čelit nekatolickým vlivům ze sousedního Saska, a duchovní řády. Hlavní význam měli jezuité, dominikáni a premonstrátky. Jezuité sídlili v Litoměřicích, Chomutově, Bohosudově a Liběšicích.

Od konce třicetileté války do poloviny 18. století na území severozápadních Čech probíhal obrovský stavební vývoj. Stavebníky byla nejen katolická církev, ale také světská vrchnost. Výsledkem byla vynikající i průměrná díla barokních architektů, stavitelů, sochařů, malířů i uměleckých řemeslníků.⁷

Bezpochyby nejvýznamnějším centrem této lokality se stalo královské krajské město Litoměřice. Před třicetiletou válkou mělo toto goticko-renesanční město téměř 600 domů, renesanční radnici, dvanáct kostelů a kaplí, dva kláštery – dominikánů a minoritů. Na zdejším gymnáziu⁸ působily významné osobnosti.⁹ Následkem války zůstalo v Litoměřicích z 385 domů v hradbách 93 obyvatelných a z 212 domů na předměstí pak pouhých 57.¹⁰ Logicky v dalších letech po válce následovala obnova města, problém ovšem spočíval v zadluženosti Litoměřic.¹¹

Labský přístav¹² měl pro občany města velký ekonomický význam. Pro Litoměřice důležitý most přes řeku Labe město obnovilo v letech 1686 – 1711¹³ a po roce 1712 na něm vznikla barokní sochařská výzdoba.[2] Labe ovšem nepřinášelo městu jen užitek, několikrát se totiž rozvodnilo. Další živelnou katastrofou, které se město neubránílo, byl požár. Největší v tomto období vypukl roku 1712 v minoritském klášteře. Oheň zničil klášter, kostel sv. Jakuba a čtyřiačtyřicet měšťanských domů.

Již od poloviny 16. století, kdy lehlo téměř celé město popelem, přicházeli do Litoměřic zedníci, stavitelé a štukatéři ze severní Itálie. Stavební činnost vyvolala

---

⁴ Mor na Litoměřicku byl roku 1680 a mezi lety 1713 – 1714.

⁵ Selská povstání proběhla nejprve na jednotlivých panstvích, ale roku 1680 na celém území.

⁶ Litoměřické biskupství bylo založeno 1. května 1655 papežem Alexandrem VII., prvním litoměřickým biskupem se stal Maxmilián Rudolf Schleinitz (1637 – 1655).

⁷ Jaroslav Macek, Severozápadní Čechy a Litoměřice (1650–1750), in: Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1650 – 1750*, Litoměřice 1992, s. 19 – 20.

⁸ Gymnázium bylo založeno roku 1548.

⁹ Např. Stránský, Rokycanský.

¹⁰ Bílá hora a třicetiletá válka (1620 – 1655), <http://www.litomerice.cz/cz/historie.html>, vyhledáno 11. 2. 2013.

¹¹ Oldřich Kotyza – Tomáš Smetana, *Dějiny města Litoměřic*, Litoměřice 1997, s. 206.

¹² Přes přístav se vozilo obilí ze středních Čech až do Hamburku.

¹³ První most u Litoměřic byl vybudován v roce 1452.

potřebu cechu zedníků, kameníků a pokrývačů, který zde vznikl v roce 1586.¹⁴ Založení litoměřického biskupství je nutno chápat i jako kulturní předěl, vedlo zedníky a stavitele k příchodu do města také. Vedle italských mistrů se uplatňovali v menší míře i čeští a němečtí řemeslníci a umělci. Do litoměřického zednického cechu, nejstaršího v severozápadních Čechách, se hlásili i zedníci ze sousedních krajů. K italské skupině se přidal asi roku 1657 Julius Broggio.

Období mezi lety 1700 – 1780 opět poznamenala vojna. V první válce slezské¹⁵ vpadli do Čech i Sasové, kteří obsadili Litoměřice, chvíli zde sídlil jejich generální štáb. Litoměřice byly cílem válečných operací také ve druhé slezské válce,¹⁶ ale i ve válce sedmileté.¹⁷

Války sice město poškodily, ale to si dokázalo uchovat až dodnes převládající barokní tvář s mimořádnou výtvarnou úrovní.¹⁸

---

¹⁴ Až v roce 1648 byla upravena cechovní statuta.

¹⁵ 1741 – 1742.

¹⁶ 1744 – 1745.

¹⁷ 1756 – 1763.

¹⁸ Jaroslav Macek, Severozápadní Čechy a Litoměřice (1650–1750), in: Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1650 – 1750*, Litoměřice 1992, s. 20 – 22.

2. Prameny, literatura a dosavadní zpracování tématu

Pro veškerá bádání mají historické prameny velice důležitou roli. Badatel zabývající se jezuitským řádem a jeho architekturou ovšem narazí na velký problém. Prakticky veškerý movitý a nemovitý majetek řádu převzal stát, poté co Klement XIV. zrušil Tovaryšstvo Ježíšovo roku 1773 svou bulou. To se týkalo i jezuitských archivů. Podle tradice zničili sami členové Tovaryšstva Ježíšova vše, o čem se domnívali, že by mělo být uchováno v tajnosti. To, co zbylo, převzalo tehdejší České gubernium. Archiválie roztřídilo a popřípadě skartovalo. Zbylý materiál je uložen v jediném fondu v Národním archivu – "*Jesuitica*". Pokud jde o prameny, je tento fond pro mé studium nejzásadnější. Další informace týkající se litoměřického kostela z období od dvacátých let nalezneme v Národním archivu v kartonu č. 309.¹⁹

Z dalších fondů by přicházel v úvahu i archiv Litoměřického biskupství, zde jsem ale příliš nepochodila a rovnou mne odkázali na výše zmíněný fond "*Jesuitica*". Stejná situace se odehrála v Oblastním archivu v Litoměřicích.

Téma zabývající se jezuitským kostelem v Litoměřicích bylo v minulosti zpracováno několika autory. Neobjevilo se u nich mnoho novátorských myšlenek. Spíše šlo o převzetí stávajících poznatků. Prvním autorem, který objekt zmínil, byl historik Julius Lippert, který sestavil celkový pohled na dějiny města v knize *Geschichte der Stadt Leitmeritz* z roku 1871. Lippert sestavil dějiny města od počátku, nezabýval se tedy dopodrobna mnou sledovaným objektem. Nicméně ve své knize neopomněl zmínit příchod a působení jezuitů v Litoměřicích i architekta Oktaviána Broggia.

Václav Schulz vydal roku 1900 ve *Věstníku královské české společnosti nauk* bohatý informační materiál, co se historie koleje týče – "Dvě kroniky jesuitské koleje v Litoměřicích z let 1629 – 1662".

Heinrich Ankert publikoval článek s názvem "Die Baumeisterfamilien Broggio" roku 1902 v časopise *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutzeten im Böhmen XLI*, roku 1904 se v časopise *Mitteilungen des Nordböhmisches Excursions-Klubs XXVII* zabýval přímo kostelem v článku "Oktavian Broggio der Baumeister der Leitmeritzer Jesuitenkirche".²⁰ Roku 1923 tentýž autor publikoval knihu s názvem *Kurze Geschichte der Stadt Leitmeritz*. V této knize vycházel autor zejména z výše zmiňovaného Julia Lipperta.

---

¹⁹ Spisy ze Státní památkové správy.

²⁰ Ankert zde publikoval smlouvu mezi rektorem koleje a stavitelem Octavianem Broggem. Tato smlouva je uložena v městském archivu.

Otakar Votoček nemohl objekt přehlédnout v průvodci z roku 1955, *Litoměřice, Městská rezervace státní památkové správy*, a ve sborníku *Památková péče XXX* publikoval roku 1970 článek "Litoměřická rezervace po dvaceti letech", kde zmiňuje krátce rodinu Broggiů. Blíže se Otakar Votoček architektem zabýval ve své disertační práci z roku 1950 *Octavio Broggio*.

Roku 1962 vydal Heinrich Gerhard Franz knihu *Bauten und Baumeister der barockzeit in Böhmen*, zde se zabývá mimo jiné i stavitelskou rodinou Broggiů. Historik umění Jaromír Neumann vzpomněl architekta v knize *Český barok* z roku 1969. Oldřich Jakub Blažíček také zmínil litoměřický kostel v knize *Umění baroku v Čechách* z roku 1967.

Objekt kostela nalezneme také v druhém díle *Uměleckých památek Čech K-O* z roku 1978.

Jediný stavebně-historický průzkum provedli Mojmír Horyna a Milada Vilímková v roce 1984. Průzkum přinesl nové poznatky díky bedlivějšímu zpracování archivních materiálů. Obsahoval také velice podrobný popis architektury kostela.

Kostel Zvěstování Panny Marie i architekt Broggio jsou zmíněni v druhém dílu *Dějiny českého výtvarného umění – Od počátku renesance do závěru baroka* z roku 1989.

Petr Macek vydal roku 1990 ve sborníku ke konferenci *Italové a střední Evropa* článek "Giulio und Octavian Broggio, italienische Baumeister in Nordböhmen". Galerie výtvarného umění v Litoměřicích vydala roku 1992 jediný souborný katalog zabývající se architektem, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*. V knize nalezneme veškerý přehled Broggiovy tvorby. Architekturu se zabýval Petr Macek, sochařstvím v okolí architekta Oktaviána Broggia Mojmír Horyna a malířstvím Pavel Preiss. Je zde souborný katalog doprovázený jak fotografiemi, tak i plány.

V roce 1992 proběhlo v kostele Zvěstování Panny Marie v Litoměřicích mezinárodní výtvarné sympozium, k této příležitosti vznikl katalog *Barok a dnešek*. Jako poslední bych zmínila knihu sestavenou Oldřichem Kotyzou, Janem Smetanou a Jindřichem Tomasem, *Dějiny města Litoměřic* z roku 1997. Kniha se zabývá dějinami města od počátku až do devadesátých let 20. století, kostelu zde však není věnováno mnoho prostoru.

3. Jezuitský řád v Litoměřicích

3.1. Tovaryšstvo Ježíšovo

Zakladatel řádu Iñigo López de Loyola pocházel z baskické šlechty.[3] Započal cestu, která mu jako příslušníkovi aristokratických kruhů byla určena - tedy vojenskou kariéru. Po zranění, které se zdálo být smrtelné, se obrátil k víře. Nejprve studoval v Barceloně, Alcalá a Salamance. Zde se kvůli svým neotřelým názorům dostal do hledáčku inkvizice. Nakonec odchází do Paříže, kde roku 1534 získává titul "*magister artium*".

V Paříži získal Loyola také prvních devět přátel, kteří se později stali jádrem Tovaryšstva. Skupina²¹ uvažovala a hovořila společně o budoucnosti. Postupně se vykristalizovala předsevzetí – nejdůležitější z nich, že budou následovat Ježíše Krista životem v chudobě, že budou tam, kde jich je potřeba, a že budou výrazně napojeni na papežský stolec. Na svátek Nanebevzetí Panny Marie, 15. srpna 1534, se všichni sešli na Montmartru a složili slavnostní slib.²²

Po složení slibu chtěla skupina vykonat pouť do Jeruzaléma. Cesta vedla přes Benátky, odkud vyplouvaly lodě do Svaté země. Začátkem roku 1537 dorazili všichni členové skupiny do Itálie. Bohužel kvůli válečné situaci nevyplula do Jeruzaléma v roce 1537 žádná loď. Zatímco v Benátkách vyčkávali, nechali se vysvětit. Po vysvěcení se skupina rozdělila do různých měst v severní Itálii, kde kázali a vyvíjeli pastorační činnost. Poté, co se v září roku 1537 Benátky ocitly ve válečném stavu s Turky, když uzavřely spojeneckou smlouvu s papežem, bylo jasné, že se o pouti nedá uvažovat.²³

Rozhodli se cestovat do Říma. Skupina přijala společné jméno: La compañia de Jesús – Tovaryšstvo Ježíšovo. V té době nebyli ještě rozhodnutí, zda založí nový řeholní řád. Papež Pavel III. ochotně přijal služby, ke kterým se mu Ignác z Loyoly a jeho druhové nabídli. Přednášeli na univerzitě Sapienza, kázali, dávali exercicie a vyučovali děti. V zimě roku 1538 vypukl v Římě hlad a kruté mrazy. Tovaryšstvo se staralo o nemocné, hladové a lidi bez přístřeší.²⁴ Brzy se začala o tyto "misionáře" zajímat další italská města, ale také císař Karel V.²⁵ Přátelé se museli rozhodnout, jestli budou

---

²¹ Na počátku jich bylo pouze sedm: Iñigo López de Loyola, Petr Faber, Simon Rodrigues de Azevedo, Francisco de Jassu y Xavier z Navarska, Diego Láinez z Almazán v Kastilii, Alfonso Salmerón z Toleda, Nivolás Alonso z Bobadilly del Camino u Palencie, později se přidali: Claude Jay ze Savojska, Jean Codure a Paschase Broët.

²² Tento slib složili v kostele Saint Pierre de Montmartre, kde mši sloužil Petr Faber.

²³ Marie Kyrálová, *Ignác z Loyoly*, Praha 1992.

²⁴ Celkem v tu dobu pečovali o 3 000 lidí.

²⁵ Ten žádal, aby se některý z Ignácových druhů ujal misijní činnosti mezi Indiány v Americe.

pokračovat v činnosti na jiných místech jako jednotlivci, nebo jestli tam půjdou jako členové společenství. Výsledkem porad, které trvaly od března do června roku 1539, bylo, že chtějí pokračovat jako společenství.²⁶

Ignác vypracoval základní ústavu Tovaryšstva²⁷ a předložil ji ke schválení papeži Pavlu III. Ten ji 3. září 1539 schválil ústně a pověřil kardinála Ghinucciho vypracováním příslušného dokumentu.²⁸ Celé měsíce trvalo zkoumání předložených formulí, až se nakonec řád dočkal a 27. září 1539 schválil papež bulou *Regimini militantis Ecclesiae*²⁹ nový řád. Ignác z Loyoly dopracoval ústavu ještě ve čtyřicátých letech 16. století. Konečná verze měla podobu deseti bodů. Idea řádu byla na svou dobu velice revoluční. Ve vnějších formálních věcech dal Ignác z Loyoly řádu maximální svobodu a odstranil vše, co nebylo funkční a bránilo apoštolské práci. Snažil se získat do řad Tovaryšstva duchovní a společenskou elitu, kladl důraz na hluboké a kvalitní vzdělání. Dbal na to, aby Tovaryšstvo neztratilo vlastního ducha, proto nikdy nedovolil žádnému členu řádu přijmout vyšší církevní úřad,³⁰ aby byla uchována svoboda a nezávislost. Oproti ostatním řádům skládali jezuité 4 sliby.³¹ Tovaryšstvo Ježíšovo se řadí do kategorie řeholních kleriků, řídí se společnými pravidly, žijí v komunitě.³² V čele jezuitského řádu stál generál. Prvním generálem byl zvolen Ignác z Loyoly.

Brzy po založení řádu se jezuité postupně rozptýlili téměř do celého světa. V roce 1554 požádal císař Ferdinand I. generála jezuitského řádu o založení koleje v Praze. Ignác jeho žádosti vyhověl a slíbil poslat do roka dvanáct řádových bratrů. V únoru 1556 odjelo do Prahy prvních dvanáct jezuitů.³³ Na začátku jim měl při budování koleje pomáhat německý jezuita Petr Canisius z Vídně.[4]

Pokud bylo na některém území jezuitů málo, tamní představení se podřídili přímo generálovi v Římě. Když začalo kolejí v dané oblasti přibývat, zřizovaly se provincie řízené jednotlivými provinciály. V roce 1556 vznikla provincie hornoněmecká, do které patřila i pražská kolej.³⁴

---

²⁶ René Füllöp-Miller, *Moc a tajemství jezuitů*, Praha 2000, s. 88 – 91.

²⁷ Tzv. formulí.

²⁸ Papežské buly nebo breve.

²⁹ Překlad z latiny do češtiny: "*Řízení bojující církve*".

³⁰ Později bylo porušováno, známe několik kardinálů ze stran jezuitů.

³¹ Ostatní řády jen 3 – slib čistoty, chudoby a pokory, jezuité navíc skládali slib poslušnosti papeži.

³² U jezuitského řádu se ustálilo spíše označení koleje než kláštera.

³³ Většinou to byli Němci, Češi, kteří odjeli do Říma v roce 1555, byli teprve v noviciátu.

³⁴ Marie Kyralová, *Ignác z Loyoly*, Praha 1992.

3.2. Dějiny objektu jezuitské koleje před příchodem jezuitů

Objekt, který byl později znám jako jezuitská kolej, leží na pahorku nad ústím Pokratického potoka do Labe.[5] Na tomto místě se rozkládal dvůr bl. Hroznaty,³⁵ postoupený tepelskému klášteru a roku 1233 prodaný řádu německých rytířů. Na počátku 13. století poblíž tohoto objektu vzniklo nové sídliště. Snad patřil k Hroznatovu dvoru i kostel Panny Marie, později zbořený. Kdy řád německých rytířů získal kostel a pozemky okolo něj, zprávy neprozrazují, ale s jistotou víme, že v roce 1327 si zřídili špitál vedle kostela.³⁶ Za husitských válek se dostal špitál do majetku města. V roce 1549 král Ferdinand I. povolil, aby do budovy špitálu umístili novou latinskou školu s učebnami i byty. Kolej zde sídlila až do příchodu jezuitů.³⁷

Kromě kostela Panny Marie,³⁸[6] husitské školy při tomto kostele a koleje (tedy bývalého špitálu), stálo na území pozdější jezuitské koleje pět měšťanských domů,³⁹ nepochybně šlo o opuštěné domy pobělohorských emigrantů.

Pobělohorská doba přinesla zásadní změnu. Porážka stavovských vojsk na Bílé hoře roku 1621 a následující rekatolizace znamenala pro Tovaryšstvo Ježíšovo příležitost k rozšíření prakticky do všech českých a moravských měst. Na konci dvacátých let 17. století se císař Ferdinand II. rozhodl, a jeho rozhodnutí podporoval jezuita Lamormain,⁴⁰ že ve městě Litoměřice založí jezuitskou kolej. Dál se rozhodlo, že pro podporu jezuitské koleje na Litoměřicku bude nejlepší, když hrabě Merodo postoupí koleji polovinu⁴¹ úštěckého panství. Jednání s hrabětem ukončila roku 1629 dohoda. Předání jezuitům, které zastupoval rektor pražské koleje P. Martin Strdonius, proběhlo 28. října 1630.

Zároveň probíhala jednání s městskou radou ohledně majetku, který by měl být příchozím jezuitům přidělen. Husitskou školu, kostel Panny Marie a nemovitosti za městem předali jezuitům v říjnu roku 1630, avšak jednání o měšťanských domech probíhalo ještě dalších 8 let. Na konci jednání s městem ohledně majetku získali jezuité celkem pět měšťanských domů,⁴² které se nacházely vedle koleje (dnešní dům čp. 1).⁴³

³⁵ Jindřich Tomas, Počátky města Litoměřic, in: *Sborník severočeského musea*, Liberec 1969, s. 51–54.

³⁶ Julius Lippert, *Geschichte der Stadt Leitmeritz*, Praha 1871, s. 38, 126.

³⁷ Julius Lippert, *Geschichte der Stadt Leitmeritz*, Praha 1871, s. 461–462.

³⁸ O kostele se uvádí, že byl románský, nejpozději z konce 12. stol. a "stál proti Labi".

³⁹ Domy: Sladkých, Velekovských, Dussíkovských, Krohanovských, Kneyslovských, Zdichnovských.

⁴⁰ Wilhelm Lamormain (1570–1648), v letech 1625–1638 byl zповědником císaře Ferdinanda II.

⁴¹ Hrabě Merodo/ Nerodo vlastnil jen polovinu tohoto panství.

⁴² Viz poznámka 25, jednalo se ještě o domě Mydlářovských, od kterého ale jezuité později ustoupili.

⁴³ Petr Macek – Pavel Zahradník, Dějiny objektu, in: *Litoměřice, jezuitská rezidence*, Praha 1990, s. 1–6.

3.3. Půchod jezuitů do Litoměřic

V Litoměřicích probíhalo založení koleje jako v jiných městech, tedy nejprve tzv. "*misie*", kdy přišli do Litoměřic na jaře roku 1631 první dva členové Tovaryšstva Ježíšova, a to P. Blažej Slanina a P. Tomáš Lutring. Po celou dobu kázali v kostele Panny Marie, ale neobývali budovy, které byly jezuitům určeny. Přibližně po měsíci oba odešli. V červnu 1631 přišli další členové řádu, ale vpád Sasů je opět vyhnal.

Po "*misii*" následovalo zřízení "*residence*", která vznikla, když se jezuité definitivně usadili v Litoměřicích v roce 1634 a začali již obývat své nové prostory.⁴⁴ Tento rok se spojuje se samotným vznikem nové koleje v Litoměřicích. Pro velký úspěch u česky hovořícího obyvatelstva kázali jezuité česky ve větších prostorách kostela Všech Svatých, který se nachází nedaleko kostela Panny Marie, kde probíhala kázání v německém jazyce.

Před příchodem Švédů opustili jezuité město, ale hned roku 1635 se vrátili. Roku 1639, při dalším útoku Švédů, se v jezuitských domech usídlilo 70 českých emigrantů ze Saska, kteří přišli spolu s invazní armádou. Členové řádu nechali i po svém návratu chvíli emigranty bydlet ve vlastních budovách. Budovy začaly pomalu chátrat, k rozsáhlým opravám mohli jezuité přistoupit až po skončení třicetileté války.

Řád se rekonstrukci celého objektu věnoval celou druhou polovinu sedmnáctého století.⁴⁵ V prvním desetiletí století osmnáctého se veškerá pozornost věnovala výstavbě nového kostela, už po polovině sedmnáctého století byl zakoupen pozemek, který zaujímal plochu pěti domů.⁴⁶ Pozemek se nacházel naproti koleji. Se stavbou se začalo až roku 1701. Stavba byla v pokročilém stavu, když roku 1704 uzavřel rektor koleje P. Paulus Praxl smlouvu s tehdejší litoměřickým stavitelem Oktaviánem Broggiem. Zpočátku vše probíhalo velice rychle, už roku 1705 stály dvě věže s portálem, tři kaple a sakristie do výšky přibližně pěti loktů. Brzy se stavba přerušila asi na sedm let, nejspíše kvůli nedostatku peněz i materiálu. V této pauze se zřídily krypty.⁴⁷ Teprve v roce 1716 daroval farář z Chlumu⁴⁸ větší obnos. O pokračování na stavbě se dále nedovídáme, jelikož prameny ve dvacátých letech 18. století končí. Nevíme tedy, jestli stavba proběhla již bez přerušení. Celou výstavbu kostela dokončili až roku 1731.

---

⁴⁴ Viz výše uváděné majetkové vztahy.

⁴⁵ V tomto období byl rektorem koleje P. Matouš Nigrýn do roku 1666, od roku 1666 poté P. Joannes Kořínek.

⁴⁶ Byly to domy Alžběty Libertynové, Jiřího Pecha, Jiřího Černého, Jiřího Milesa a Matěje Procházky.

⁴⁷ Aby bylo kde pohřbívat.

⁴⁸ P. Michael Ignác Schmidt.

Po vystavění nového kostela začal ten starý chátrat. Došlo to tak daleko, že roku 1759 jezuité starý kostel, který se nacházel už jen v ruinách, zbořili a tím získali dostatek materiálu na přestavbu budovy koleje a výstavbu nové školy.⁴⁹ Škola byla mnohem větší a světlejší. K přestavbě však v padesátých letech 18. století nepřistoupili. Vlastní přestavba koleje proběhla až roku 1768.⁵⁰ Jezuité obdrželi povolení od magistrátu města k proražení městské hradby u koleje,⁵¹ aby měli lepší přístup při dovozu materiálu. Ze zpráv se dovídáme, že stavba byla podporována z pokladny provincie, dalšími přispěvateli se stali Klement vévoda Bavorský, abatyše svatojiřského kláštera a rektor pražské univerzity. Roku 1769 přestavbu ukončili, na podzim začali členové řádu již novou kolej obývat. Práce na koleji ale pokračovaly i v následujících letech.⁵²

Koexistence jezuitů s městem nebyla vždy bezproblémová. V celém tomto období vznikaly mezi subjekty spory, motivované většinou majetkově.⁵³

---

⁴⁹ Na místě dnešního domu čp. 2.

⁵⁰ V této době byl rektorem koleje nisský rodák P. František Haan, také zastával post prefekta stavby.

⁵¹ Dostali povolení s tím, že měli povinnost po dokončení stavby uvést hradbu do původní podoby.

⁵² Petr Macek – Pavel Zahradník, Dějiny objektu, in: *Litoměřice, jezuitská rezidence*, Praha 1990, s. 6–13.

⁵³ Oldřich Kotyza – Tomáš Smetana, *Dějiny města Litoměřic*, Litoměřice 1997, s. 211.

3.4. Objekt po zrušení řádu v roce 1773

Z nových prostor se členové řádu netěšili příliš dlouho. Po zrušení řádu⁵⁴ sloužila budova koleje účelům kasáren, budova školy nadále naplňovala školské účely. Kostel nejprve přešel do majetku litoměřického biskupství, ale pod církevní správou zůstal jen do roku 1783, kdy proběhla dražba. Kostel byl odsvěcen a využíván jako skladiště městského pivovaru.⁵⁵ V tuto dobu se interiér kostela těžce poškodil. Když se do Litoměřic v roce 1804 vrátil biskupský seminář, začal se celý areál od roku 1806 využívat. V koleji proběhly nezbytné adaptace a v roce 1810 se do ní seminář nastěhoval. S tím souvisela i oprava kostela, zejména restaurace interiéru, a následné vysvěcení 16. května 1811. Kostel se stal seminárním. Budova koleje sloužila jako diecézní seminář až do druhé světové války.

Na počátku 20. století měla proběhnout rekonstrukce fasády, do které podle všeho zatékalo. Na opravy měl dohlížet zemský konzervátor,⁵⁶ s ním se však nepovedlo úspěšně dohodnout ohledně personálního obsazení technického stavebního dozoru. K projektované rekonstrukci se nepřistoupilo. Znovu se o tomto problému začalo jednat po skončení první světové války v roce 1919. Zemskému konzervátorovi Kühnovi město sdělilo, že na opravy nemá dostatečné finanční prostředky. Kostel se oprav dočkal až v letech 1927 – 1928.

Při náletu na Litoměřice 9. května 1945 bylo zničeno nejen sousední gymnázium, které později strhli, ale i část semináře. Z budovy se staly kanceláře. V listopadu 1945 se jednalo o položení nové střešní krytiny, zasklení oken a stavebních opravách na kostele.

Po odsvěcení v roce 1965 využívala budovu kostela Severočeská galerie výtvarného umění jako depozitář a jako dílny. V roce 1975 předala galerie celý objekt Okresnímu národnímu výboru a ten ho začal přizpůsobovat pro funkci okresního archivu. Dnes je objekt opět v majetku Severočeské galerie. Několikrát do roka se zde pořádají výstavy, ale kostel zažil také závody BMX.⁵⁷

Galerie spolu s Nadací Symposion uspořádala čtyři ročníky výtvarných symposií: Baroko a dnešek a Otevřený dialog. V roce 2012/2013 prodělal kostel rekonstrukci exteriéru, avšak interiér stále chátrá.⁵⁸

---

⁵⁴ Řád byl zrušen bulou papeže Klementa XIV. roku 1773.

⁵⁵ Jako skladiště využíváno až do roku 1810.

⁵⁶ Tehdy jím byl Hönigschmid.

⁵⁷ BMX (zkratka z angl. *Bicycle Motorcross*) je jedna z disciplín cyklistiky.

⁵⁸ Petr Macek-Pavel Zahradník, *Dějiny objektu*, in: *Litoměřice, jezuitská rezidence*, Praha 1990, s. 13–15.

4. Kostel Zvěstování Panny Marie

4.1. Umístění kostela

Kostel Zvěstování Panny Marie je pozoruhodným solitérem v městské zástavbě. Při pohledu na město tvoří protiváhu k návrší dómského pahorku s katedrálou sv. Štěpána a biskupskou rezidencí.[7]

Během příjezdu do Litoměřic se přes řeku Labe dostaneme po Tyršově mostu.⁵⁹ Dnešní most je přibližně na stejném místě jako most barokní,⁶⁰ který město opatřilo sochařskou výzdobou. Výstavba mostu měla velký význam při styku města se středem země, zejména při cestách do Prahy. Kostel tedy tvořil a stále tvoří "vizitku" města.

Kostel Zvěstování Panny Marie se nachází nedaleko děkanského kostela Všech Svatých, který stojí na rohu Dlouhé a Jezuitské ulice. Objekt jezuitského kostela je umístěn na konci dnešní Jezuitské ulice,⁶¹ která vybíhá z jihovýchodního nároží Mírového náměstí. Původně tato ulice běžela kolmo k městským hradbám. Od roku 1828 uzavírá Jezuitskou ulici mohutné kamenné schodiště. Hlavním průčelím se kostel obrací na budovu někdejší jezuitské koleje (dům čp. 1m), tuto budovu a kostel spojuje v prvním patře uzavřená chodba. Na ostatních stranách stojí objekt samostatně bez styku s okolní zástavbou. Původně probíhala jižně od kostela hradební zeď a prostor mezi byl uzavřen brankou. Dnes se ve svahu pod kostelem nacházejí obytné budovy. Východním průčelím se kostel obrací do Mostecké ulice. Severní stranou kostel sousedí s Wintrovou ulicí.[8]

4.2. Typ kostela

Kostel Zvěstování Panny Marie v Litoměřicích řadíme mezi kostely halového typu. Kostel je orientován. Jde o jednolodí s bočními kaplemi a emporami. Hlavní loď je zaklenuta třemi poli plackové klenby, které oddělují přímé pasy.

Hluboký presbytář, oddělený od hlavní lodi triumfálním obloukem, má pravoúhlý závěr. Klenba presbytáře se skládá ze tří polí valené klenby s lunetami. K prostrou kněžiště přiléhají z obou stran dvoupatrové obdélné prostory, do kterých se dostaneme portály z presbytáře.[9]

Na západní straně dominují kostelu dvě hranolové věže. Věže mají nízké stanové střechy, dnes pokryté plechem. V interiéru se mezi věžemi nachází kruchta.[10]

---

⁵⁹ Silniční most byl stavěn 1906 – 1910.

⁶⁰ 1686 Julius Broggio začal stavět nový kamenný most, výstavba byla dokončena roku 1711.

⁶¹ Dříve se tato ulice nazývala Svatomářská.

4.3. Provoz jezuitského kostela

Zásady liturgického provozu jezuitských kostelů založili již první představení tohoto řádu v Římě, kde si vystavěli kostel Il Gesú, neboli chrám Nejsvětějšího jména Ježíšova.[11] Tato stavba představuje zdařilé zpracování požadavků, kladených na sakrální prostor tridentským koncilem.⁶² O téměř dvě stě let mladší litoměřický kostel se od ní odlišuje, avšak základní pravidla zůstala zachována.

Před vstupem do litoměřického kostela směřuje pohled věřícího směrem vzhůru ke dvěma věžím. Do kostela se vstupuje mohutným a zdobeným portálem, jenž odděluje vnitřní duchovní prostor od vnějšího světa. Po vstupu se otevírá pohled do jednotného hlubokého prostoru, přičemž z každého místa v lodi musí být vidět na tabernákl, který se nachází ve východní části kostela. Použití jednotného prostoru umožnilo věřícím lépe sledovat liturgie. Kostel je orientovaný, tedy celým prostorem projdou paprsky slunce, směřující od západu k východu a reprezentující samotného Krista. Na evangelijní⁶³ straně kostela se nachází kazatelna, odkud přednáší kněz svá kázání. Kazatelny se stavěly na místech s výbornou akustikou.

Z hlavní lodi se otevírají po obou stranách boční kaple. Některé jezuitské kostely mají boční kaple průchozí, v Litoměřicích jsou prostory kaplí odděleny a otevírají se pouze do hlavní lodi. V jednotlivých kaplích se mohly sloužit bohoslužby zároveň, avšak oltář nesmí být umístěn tak, aby se celebrant obracel zády k hlavnímu oltáři.

Nad bočními kaplemi se do prostoru lodi pomocí arkád otevírají empory. Ty sloužily jako shromaždiště pro členy řádu. Z koleje mohli suchou nohou projít do kostela pomocí spojovací chodby v prvním patře. V prostoru mezivěží se v prvním patře nachází kruchta. Zde byly umístěny varhany a seskupoval se zde pěvecký sbor.

V presbytáři se nachází sanktuárium – výklenek pro uchování svátosti oltářní, který v kostele Zvěstování Panny Marie nahradil tabernákl. Litoměřický kostel má iluzivně namalovaný retábl, před kterým se volně v prostoru nachází oltářní mensa. Oltářní mensa připomíná Poslední večeři Krista s apoštoly. Může mít podobu desky na čtyřech nohách, nebo kamenného bloku, případně i sarkofágu. Z presbytáře má kněz přístup do sakristie. Jde o místnost, která slouží pro přípravu na obřady a k uchování rouch a předmětů užívaných při bohoslužbě. Nad sakristiemi se v prvním patře nachází oratoře, které se do prostoru presbytáře otevírají zasklenými okny.

---

⁶² Koncil probíhal ve třech zasedáních (1545 – 1563).

⁶³ Levá strana kostela, pravá se nazývá epištolní.

4.4. Exteriér

4.4.1. Západní průčelí

Vertikálně celou fasádu kostela člení pilastry, které zakončují hlavice v řádu barokně-iónském⁶⁴ nebo barokně-kompozitním.⁶⁵ Tyto pilastry nasedají svou patou na sokl. Jejich dřívky jsou hladké. Pilastry můžeme najít samotné, sdružené, nebo v podobě pilastrových srostlic. Dále člení celou fasádu ploché lisenové rámy, ohraničující vpadlá pole. Horizontální prvky se skládají z poměrně vysokého soklu, z kladí a bohatě profilovaných říms, které se na celé fasádě kostela zalamují podle pilastrů či lizén.

Hlavní průčelí kostela se obrací na západní stranu do dnešní Jezuitské ulice.[12] Celku dominují dvě věže umístěné na západní straně. Hlavní průčelí se skládá ze tří os. Střední část, výrazně širší, vystupuje do podoby mělkého rizalitu. Rizalit vystupuje pomocí konkávně skrojených sdružených pilastrů.[13]

Rizalit se dělí na dvě patra. Přízemí dominuje monumentální hlavní portál,[14] jenž se nachází v ose rizalitu. Bohatě profilovaný dveřní otvor je vsazen do edikuly se štítem. Po stranách dveřního otvoru vystupují do prostoru dva volné sloupy s iónskými hlavicemi. Dřívky sloupů mají kanely a v dolní části vložené pištalý. Hlavice sloupů se diagonálně vytáčí směrem od středu. Iónské voluty na hlavicích spojují plastické festony. Hlavice vynášejí kladí, které se také diagonálně vytáčí a čelní stranu má konkávně skrojenou. Na kladí dosedají mohutné voluty, podpírané mušlemi. Jejich závitnice směřují směrem od středu. Tento prvek zajišťuje výraznou dynamičnost celého portálu. Navrchu sedí putti.

Nad středovou osou dveřního otvoru se nachází kartuš, zdobená po stranách vegetabilním motivem. Uvnitř kartuše je umístěn nápis "MARIA". Vertikálně portál rozvíjí nástavec, který má uvnitř páskovou kartuš s reliéfem Zvěstování Panny Marie. Celek ukončuje velice plastická segmentová římsa. Ta se na obou koncích konkávně prolamuje a směrem do středu ustupuje pomocí hrotitých špiček. Na římsu nasedá v ose váza s kanelami, mušlemi a vegetabilním dekorem. Dveře hlavního portálu mají dvě křídla, pobitá plechem.

V bočních osách dolní části se nacházejí v lizénových rámech dvě nad sebe situovaná obdélná okna. Spodní okna jsou jednoduchá bez doplňujícího dekoru. Horní

---

⁶⁴ Barokně-iónské hlavice se nacházejí v přízemí.

⁶⁵ Barokně-kompozitní hlavice se nacházejí v prvním patře.

okna mají v polích suprafenester kartuše rollverkového typu, mušle a vegetabilní dekor. Plochu pod parapetní římsou horních oken zdobí pletence a další vegetabilní motivy.

První patro od přízemí odděluje bohatě profilovaná římsa a kladí,⁶⁶ které vynášejí pilastry. Přímo na římsu nasedá v ose rizalitu velké okno. To rámuje lizény, jež vynášejí volutové konzolky. Voluty podpírají římsu rozeklaného štítu suprafenestry. Ramena frontonu vybíhají od krajních bodů konkávně a ukončuje je voluta. Fronton je ve středu rozřatý a tuto plochu vyplňuje velká reliéfní mušle. Pod frontonem se nachází kartuše a hlavička andělíčka.

Celý rizalit uzavírá korunní římsa, na kterou nasedá tříboký fronton. Ramena frontonu vybíhají již z bočních os průčelí. Zalamují se podle průběhu korunní římsy. Při přechodu do rizalitu se také konkávně prolamují. V poli frontonu se nachází štuková výzdoba, kterou tvoří jezuitský erb s monogramem IHS a třemi Kristovými hřeby. Kartuš má reliéfní rámeček, vytvořený paprsky, obláčky a hlavičkami andílků.

Fronton střední části je osazen třemi sochami. Nad pilastry rizalitu se nacházejí adorující andělé. V ose frontonu stojí na volutově utvářeném soklu socha Madony. Sochař pojal Madonu jako královnu nebes,⁶⁷ která na levé ruce drží Ježíška. Všechny tři sochy mají plně objemové plastické cítění.

V bočních osách prvního patra se nacházejí obdélná okna. Trojúhelníkově zalomené římsy ukončují surafenestry. V polích suprafenester se nacházejí velké kónické klenáky. Plochu pole pod parapetem zdobí páskový dekor s čabakou. Třetí etáž hlavního průčelí tvoří dvě věže. Samotnou hmotu věže vymezují pilastry s barokně-kompozitními hlavicemi. V ose se nachází okenní otvor se segmentovým záklenkem. Okno navíc rámuje pilastrová edikula. Jako ve druhém v prvním patře i zde se nacházejí kónické klenáky. Nad korunní římsou uzavírá věž segmentový fronton, jehož krajní části pravoúhle předstupují, zatímco střed ustupuje.

Věže mají nízké stanové střechy.[15] Do vrcholů střech jsou vsazeny kříže. Podle návrhů Oktaviána Broggia[16] měly mít věže původně cibulové střechy s lucernami.

Celková kompozice hlavního průčelí kostela nám předkládá zajímavý příklad vrcholně barokní transformace raně barokního schématu. U českých jezuitských kostelů 17. století je naprosto běžné použití dvouvěžového schématu. Oktavián Broggio zde použil základní schéma – nižší a širší střední část, která odpovídá hlavní lodi, k níž se

⁶⁶ Kladí se nachází jen nad rizalitem.

⁶⁷ Regina Coeli – korunovaná.

pojí boční věže. Avšak pomocí pilastrových prvků jsou jednotlivé složky provázány. Tímto způsobem vyvíjení objemové skladby a spojování jednotlivých částí se vyznačuje období počátku vrcholného baroka – kolem roku 1700. Na fasádě vnímáme i prvky, které jsou příznačné pro vrcholný barok – kolem roku 1730. Řešení západního průčelí naznačuje dvě stavební etapy.⁶⁸ Tyto etapy provázela zřejmě změna projektu, která se projevila alespoň v detailech.

4.4.2. Severní průčelí

Severní průčelí se skládá ze tří částí.[17] Krajní díl na západní straně tvoří vystouplá severní věž. Ve střední části se nacházejí tři osy průčelí hlavní lodi. A na východní straně předstupuje před kněžiště trakt bočních prostor.

Severní boční průčelí věže odpovídá v rozvrhu západnímu průčelí věže. Průčelí věže navazuje na průčelí hlavní lodi kostela pomocí pravoúhlého ústupku, do kterého je vložen koutový čtvrtpilastr.

Severní průčelí hlavní lodi kostela se dělí do tří os a dvou pater. Horní patro má výrazně nižší výšku oproti patru spodnímu. V přízemí v osách lizénových rámu se nacházejí okna. Oproti oknům na hlavním průčelí mají tato okna křivkově utvářené záklenky i parapety. Parapety se v koutech konkávně zvedají. Záklenky tvoří tři křivky – střední část konkávně stlačená a obě krajní konvexně vyduté. Volutové konzolky vynášejí římsy suprafenester, jež vybíhají pomocí dvou segmentových ramen do ostré špičky. Pole suprafenester člení v ose klenák, který má konkávně skrojené horní rohy. Spodní patro severního průčelí hlavní lodi ukončuje kladí a římsa.

Druhé patro severního průčelí hlavní lodi se vertikálně dělí stejně jako patro první – tedy do tří os. I zde se v každém lizénovém rámu nachází okno. Avšak okna druhého patra jsou jednodušší, mají pravoúhlé kouty parapetů a pouze segmentové záklenky s kónickými klenáky bez konkávního probrání. To vše doplňuje jednoduchý dekor stáčené pásky. Plochu průčelí hlavní lodi uzavírá korunní římsa. Loď má sedlovou střechu.

Krajiní východní díl severního průčelí odpovídá užšímu presbytáři. Na vysokou stěnu presbytáře se připojuje nižší trakt s bočními prostory. V této části je fasáda založena jakoby bazilikálně.

---

⁶⁸ To dosvědčují poznatky z historie budovy.

Nižší postranní trakt je rozdělen do tří os a dvou pater. Přesto je fasáda bočního traktu nižší než spodní patro fasády hlavní lodi. Chybí zde sokl, ten je nahrazen kamennými deskami, které navíc ve východní části nasedají ještě na podnož.⁶⁹

Ve spodní části se v lizénových rámech nacházejí jednoduché okenní otvory bez dalšího dekoru. Patra od sebe odděluje střídmě profilovaná římsa. Horní patro má také umístěné tři okenní otvory v lizénových rámech. Ovšem ty jsou nižší než okna v přízemí. Z oken jsou pouze ta nejuvýchodnější stále otevřena. Celek ukončuje profilovaná korunní římsa.

Západní průčelí přístavku má jen jednu osu, která se shoduje se severní fasádou bočního traktu. Pouze v přízemí se místo okna otevírá jednoduchý kamenný portál. Přístavek má novou pultovou střechu. Boční strany pultové střechy se skrývají za atikou. Na vnější hranu atiky nasedá konkávně vykrojený nástavec.

Severní průčelí kněžiště se nachází nad pultovou střechou bočního traktu. Má jen jedno patro a člení se do tří os. V lizénových rámech se nacházejí okenní otvory. Řešení oken se shoduje s okny v druhém patře bočního průčelí hlavní lodi. Avšak díky odlišným rozměrům lizénových rámců zabírají okna kněžiště celou šířku polí.⁷⁰ Celek uzavírá korunní průběžná římsa. Presbytář má novodobou valbovou střechu.

4.4.3. Východní průčelí

Východní průčelí se skládá ze středního převýšeného rizalitu a nižších bočních křídel. Celé průčelí sedí na podnoži, směrem k jihu se zvyšuje.[18]

Střední rizalit se dělí na tři osy a dvě patra. Spodní část rizalitu nasedá ještě na vysoký sokl. Spodní část je výrazně převýšena. Osy oddělují velké pilastrové srostlice. Ve středním poli se nachází zaslepené okno. Pod parapetem visí štukový dekor. Záklenek tvoří tři segmenty. Krajní segmenty mají konvexní charakter. Nad oknem se nachází segmentová římsa. V bočních osách spodního patra se nacházejí niky s konchami. Suprafenestry nad nikami mají křivkový tvar. V nikách se nacházejí sochy. Patra od sebe odděluje výrazně profilovaná římsa.

Horní výrazně nižší patro se člení analogicky k patru spodnímu. Plochu průčelí uzavírá korunní římsa. Ve středním poli se nachází slepé okno. Záklenek tvoří tři konkávně probrané křivky. V horní části slepého okna se nachází oválné volské oko. Suprafenestru osazuje segmentová římsa, jež se na stranách volutově stáčí dolů. Římsa

⁶⁹ Trnož je zde použita z důvodu poklesu terénu ve východní části.

⁷⁰ Sama okna jsou ale doopravdy užší než okna lodi.

nad oknem přerušuje korunní římsu. Nad korunní římsou se nachází tříboký fronton, který je ve spodní části přerušen právě korunní římsou průčelí.

Boční tříosé části východního průčelí odpovídají bočním traktům. Celek je komponován přísně symetricky. Pomocí římsy se dělí do dvou pater. Obě patra odpovídají severnímu průčelí bočního traktu. Na korunní římsu nasedá po celé délce atika s konkávně vykrojenými hmotami přechodů mezi převýšenou částí a úrovní bočních dílů. Jejich plochy tvoří velké diamantové motivy. V obou patrech se nachází trojice oken. Prostřední okna jsou slepá. Převýšená část presbytáře má valbovou střechu.

4.4.4. Jižní průčelí

Jižní boční průčelí je komponováno zcela shodně jako průčelí severní.⁷¹[19] Skládá se ze tří částí – západní část tvoří hmota jižní věže, střední část boční stěna hlavní lodi a východní část boční stěna kněžiště s předsazeným nižším traktem sakristie a oratoře.

Jedinou odlišnost vytváří na jižní boční fasádě spojovací chodba mezi kostelem a bývalou jezuitskou kolejí,⁷² jež na západě zakrývá spodní část věže.[20] Chodba má široký průchod. V horní části se nacházejí tři jednoduchá okna. Za hmotou chodby vidíme fragment členění průčelí.

4.4.5. Barevné řešení fasády

V roce 1979 se provedla sondáž na spodní vrstvy omítek a na jejím základě bylo vypracováno řešení obnovy původního barokního členění exteriéru. Původní barokní barevnost všech průčelí stavby se řešila ve třech tónech. Základní, tektonicky pasivní plochy průčelí měly bílou barvu. Členící velký rastr, který tvořil řádové tvarosloví (pilastry, pilíře, římsy, kladí...), měl barvu jasně červenou. Dekorativní a sekundární členící prvky měly okrově zlatou barvu.

---

⁷¹ Všechny detaily jsou utvářeny shodně a tedy vše popsány.

⁷² Spojující chodba byla nejprve dřevěná, postavená 1741. Roku 1818 nahradila dřevěnou chodbu zděná.

4.5. Interiér

4.5.1. Rozbor lodi, kaplí a empor

Prostor hlavní lodi kostela má obdélný půdorys,[21] skládá se ze tří příčně obdélných polí. Nad prostorem se klene placková klenba. Jednotlivé placky od sebe oddělují sdružené přímé pilastry.[22] Mohutné pilíře oddělují jednotlivé kaple. Na každé straně jsou vždy tři kaple, situované proti sobě. Na čelní straně pilířů se nacházejí sdružené pilastry s barokně-kompozitními hlavicemi. Pilastry vynášejí kladí, na které nasedají paty pasů klenby.[23]

Boční kaple se do prostoru lodi otevírají pomocí půloválných arkád. V osách arkád se nacházejí kartuše, vyplývající s rollverkového typu. Ve cviklech je doplňuje diamantový dekor. Záklenky arkád kaplí se mírně konvexně vyklánějí. Nad kaplemi se nacházejí empor, jež se do prostoru lodi otevírají nižšími půloválnými arkádami. Parapety empor probíhají na půdorysu plynulé konvex-konkávni křivky. Zdobí je pilířky a vegetabilní a páskový dekor provedený ve štku.

Klenbu tvoří tři pole placky, které mají bohatý štukový dekor, a prostředky vyplňuje iluzivní malba.

Na západní straně se nachází v mezivěží kruchta.[24] Prostor se otevírá do lodi také arkádou, jež je analogicky utvářena k triumfálnímu oblouku na východní straně kostela. Arkádu tvoří konkávně zaoblené pilastrové srostlice. Ty vynášejí konkávně zalamované kladí, na které nasedá pata pasu klenby. Tento pás odděluje od sebe oba prostory. Podkruchtí se také otevírá do lodi arkádou. Na balustrádě krucht se rozvíjí vlnivý motiv, tvořený třemi konvexními a čtyřmi konkávnými obloučky. Prostor vyplňují kónické kuželky. Bod balustrádou se v ose nachází rollverková kartuš s monogramem "IHS". Celek doplňují andílci s hudebními nástroji, provedení ve štku, páskový a vegetabilní motiv.[25]

Prostor podkruchtí je zaklenut jedním polem valené klenby s lunetami. V interiéru překrývá hlavní portál dřevěná konstrukce. Po stranách konstrukce se nacházejí dvě niky. Z podkruchtí se můžeme pomocí kamenných barokních portálů dostat do prostorů věží.

Kruchta je zaklenuta shodně jako podkruchtí. Avšak ve vrcholu se nachází štukový rám s freskovou výplní. I z krucht se můžeme dostat portály do věží, popřípadě z prostoru věží pokračovat na empor. Celek je tedy průchozí. Na západní stěně se nachází výklenek okna hlavního průčelí.

Prostory bočních kaplí jsou řešeny jednotně. Mají obdélný půdorys s konkávními koutovými pilastry. Pilastry vynášejí plackové klenby. U východních zdí kaplí stojí zděná architektura bočních retáblů. V západní stěně se nacházejí segmentové výklenky.⁷³ V čelních stěnách se poměrně vysoko nacházejí výklenky oken. Pod okny se nacházejí oválné kartuše s freskami.

Všech šest oltářů, komponovaných protějškově, pocházejí z období pozdního baroka. Mají edikulové schéma. Architektura oltářů působí velmi dynamicky.[26]

V hlavní lodi, v kaplích, v podkruchtí a v presbytáři dláždí podlahu desky formátu 45 x 45 cm. V dnešní době je podlaha velice zašlá a na jednom místě uprostřed lodi desky chybí.

Empory mají shodný půdorys jako boční kaple. Klenby zdobí fresky.[27] Empory propojují klenuté průchody.[28] Světlo se do hlavní lodi dostává zejména díky oknům empor.

Presbytář má vyvýšenou podlahu. Od hlavní lodi ho odděluje triumfální oblouk, který se shoduje s arkádou na západní straně a mramorová balustráda. Ta je založená na konkávně-konvexním půdorysu. V jejím středu se původně nacházela dvířka. Dnes chybí i několik kuželek.[29]

Boční stěny kněžiště člení pilastry, které vynášejí průběžné kladí. Na pilastry nasedají paty klenby. Tři pole valené klenby s lunetami oddělují přímé pasy.

V bočních stěnách se nacházejí mezi pilastry tři portály a nad nimi tři dekorované okenní otvory.[30] Portály uprostřed jsou slepé.⁷⁴ Římsy supraport tvoří dvě segmentová ramena, pod nimi se nachází mušle s páskovým a vegetabilním dekor. V poli supraport středních portálů se nacházejí oválné kartuše lemované drapérií. Na epištolní straně vyplňuje kartuši slovo "*MARIA*" a na evangelijní "*IHS*". Suprafenestry oken vymezují boční volutové konzolky, vynášející římsy. Ty se nad střední částí segmentovitě vydouvají. Pole suprafenester vyplňuje dekor, rámující kartuše. Dekor se nad i pod jednotlivými okny odlišuje.

Východní závěrová stěna presbytáře je plochá. Celou plochu vyplňuje iluzivní malba retáblu.[31] Ve střední části malby se nachází vsazené sanktuárium. Menza s tabernáklem stála před retáblem volně v prostoru. V průběhu 20. století byla menza odstraněna.

---

⁷³ Tyto výklenky zde zbyly po zpozděnicích.

⁷⁴ Na epištolní straně je druhotně zaslepen i krajní východní portál.

Klenba kněžiště se skládá ze tří polí valené klenby s lunetami. Lunety zdobí fresky. Při východní stěně se nachází jedno menší a v prvních dvou polích klenby jedno velké freskové zrcadlo s bohatě utvářenými obrysy. Klenební pás mezi prvním a druhým polem klenby musel být dodatečně odsekán

Na levém pilíři triumfálního oblouku visí kazatelna.[32] Podnož kazatelny tvoří velká mušle. Strany se konkávně prohýbají a nacházejí se zde kartuše. Stříška má kupolovitý tvar a dynamicky se vlní. Kazatelna je osazena sousoším anděla s desaterem, který trůní na zeměkouli. Celek doplňují postavičky putti.

4.5.2. Rozbory bočních traktů

Boční trakty jsou utvářeny shodně. Jeden se připojuje k presbytáři na severní a druhý na jižní straně. Třetinu traktů tvoří dvouramenná schodiště.

Přístup do bočních traktů umožňují portály v kněžišti. Portálem se dostaneme do předsíně, zaklenuté valenou klenbou s lunetami. Z předsíně máme přístup do sakristie v jižním traktu,[33] nebo do depozitáře v traktu severním a na schodiště. V chodbičce pod druhým ramenem schodiště se nacházejí dveře.

Do sakristie/ depozitáře se dostaneme jednoduchým portálem z předsíně nebo z presbytáře.⁷⁵ Sakristie/ depozitář má čtvercový půdorys. Prostor se člení na východní a západní stěně do tří os, na severní a jižní do dvou os. Místnost je zaklenuta neckovou klenbou s lunetami. Klenbu vynášejí volutové konzolky. Ve vrcholu klenby se nachází oválné zrcadlo, rámované dekorem. Plocha zrcadla je dnes pouze vybělena. Na vnějších stěnách se nacházejí v osách okenní výklenky. Prostřední okno východní části nahrazuje pouze slepá nika. V jižní sakristii se dochovalo torzo kachlových kamen.⁷⁶

Pomocí schodiště se dostaneme do prvního patra, kde se na podestě otevírá do kněžiště okno. Nad sakristií se nachází oratoř.[34] Prostor se shoduje se spodní místností. V oratoři se navíc nacházejí okna, která se otevírají do kněžiště. Zde se částečně zachovala novobarokní dekorativní výmalba.

V předsíni severního traktu se nachází navíc zahloubené otevřené schodiště do kazatelny s původní kuželkovou balustrádou.

---

⁷⁵ Portál do jižní sakristie byl dodatečně zaslepen.

⁷⁶ Dnes je toto torzo odstraněno.

4.5.3. Rozbor prostorů ve věžích

V jižní věži probíhá celým tělem věže schodiště. Do úrovně empor je zděné a čtyřramenné. Schodiště obíhá kolem čtvercového pilíře. V jižní stěně schodiště se nachází segmentový výklenek tam, kde dříve ústila spojovací chodba. Nad úrovní empor se nachází jen jedno zděné rameno schodiště a dále pokračuje dřevěná konstrukce.

V severní věži se nacházejí dva prostory čtvercového půdorysu s valenou klenbou a lunetami. V obou prostorech se nacházejí také okna. První patro tvoří velmi vysoký prostor. V jižní stěně se otevírají dveře do kruchty a východní stěnou vede vzhůru průchod do prostoru empory.⁷⁷

---

⁷⁷ Mojmír Horyna – Milada Vilímková, *Litoměřice, Stavebně-historický průzkum, Bývalý jezuitský kostel Zvěstování Panny Marie*, Praha 1984, s. 1 – 56.

5. Komparace kostela Zvěstování Panny Marie s vybranými jezuitskými kostely v Čechách

5.1. Vývoj jezuitské architektury v Čechách

Rozmach Tovaryšstva Ježíšova ve vzdálených oblastech nebyl doprovázen importem uměleckých forem z římského centra. Naopak přímo generál řádu vybízel misionáře, aby při výstavbě kostelů přejímali místní tradiční stavební typy a formy. Jezuité měli snahu nepůsobit v ostatních zemích cizorodě.⁷⁸

Členové Tovaryšstva vstoupili do českého království v roce 1556. V prvních desetiletích jejich působení měli značně omezené možnosti. Jezuité si při příchodu do Prahy vybrali za svůj domov dominikánský klášter s kostelem sv. Klimenta. Celý objekt stojí u paty Karlova mostu na jednom z nejfrekventovanějších míst. Otcové působili ve velice skromných podmínkách v kostele sv. Klimenta.⁷⁹ Brzy po příchodu začala jezuité podporovat vysoká katolická aristokracie. Při koleji vznikla vysoká škola.

Po bělohorském vítězství⁸⁰ a přijetí Obnovení zřízení zemského⁸¹ se postavení řádu změnilo. Před rokem 1618 bylo v Čechách pět řádových a na Moravě dvě. Do roku 1660 vzniklo v Čechách dalších sedmnáct a na Moravě dalších pět. Především v druhé polovině 17. století nastala obrovská stavební aktivita jezuitského řádu a započala výměna prvních provizorních sídel za novostavby. S koleji a rezidencemi vznikaly i nákladné stavby kostelů. V období raného baroka zaměstnával řád zejména Carla Luraga, Giovanniho Domenica Orsiho a Francesca Luraga a v období vrcholného a pozdního slohu Kryštofa Dientzenhofera a Kiliána Ignáce Dientzenhofera.

Architekti, kteří pro řád pracovali v 17. století, přinášeli do Čech formy severoitalské architektury, jež se od římského centra lehce odlišovala. Pouze výjimečně navazuje tvorba těchto umělců na mateřský chrám Tovaryšstva Ježíšova – Il Gesù. Raně barokní mistři prosazovali typ rozlehlého jednolodí s bočními kaplemi a emporami s poměrně širokým nehlubokým kněžištěm. Jezuitská architektura byla specifická v jednotlivých provinciích, zároveň vykazuje společné rysy. Především

---

⁷⁸ Mojmír Horyna, Úvod do kapitoly: Výtvarné umění a architektura jezuitského řádu, in: Petronilla Cemus [ed.], *Bohemia Jesuitica 1556 – 2006, Díl 2.*, Praha 2010, s. 1144

⁷⁹ Původně gotický chrám, na jehož základech byl vystavěn kostel Nejsvětějšího Salvátora.

⁸⁰ 1620.

⁸¹ 1627.

tvorba Kiliána Ignáce Dientzenhofera v 18. století přinesla další rozšíření kostelních typů.⁸²

Výstavba prvního jezuitského kostela sv. Salvátora v Klementinu[35] spadá již do 16. století. Musíme brát v úvahu, že výstavba probíhala na místě starého kostela sv. Klimenta. Teprve po roce 1600 prodloužili jezuité chrám téměř o polovinu délky podle plánů dnes neznámého architekta. K výstavbě kostela byl roku 1640 přizván architekt Carlo Lurago. Z původní trojlodní haly vznikla dnešní, s transeptem a polygonální napodobeninou kopule. Při barokní úpravě zrušily původní schéma vestavěné empory. Hlavní loď zaklenula valená klenba s lunetami.⁸³

Když roku 1581 přišli jezuité do Brna, získali zaniklý Herburský klášter i s kostelem.⁸⁴ Na místě středověkého mariánského kostela vystavěli kostel Nanebevzetí Panny Marie.[36] Roku 1602 byl celý objekt vysvěcen. Jde o orientovanou podélnou trojlodní baziliku, což je v české jezuitské architektuře ojedinělé. Presbytář má šířku lodi a ukončuje ho půlkruhový závěr. Na bocích přiléhají pravoúhlé útvary kaple a sakristie. V ose západního průčelí předstupuje hranolová věž.⁸⁵

Do skupiny kostelů stavěných v 17. století architektem Carlem Luragem patří mimo jiné kostel sv. Františka a Ignáce v Březnici,[37] kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové, kostel sv. Ignáce v Chomutově a kostel sv. Ignáce na Novém Městě pražském. Jde vždy o jednolodní kostel s bočními kaplemi. Valená klenba nasedá na průběžnou římsu.

Litoměřický kostel je halového typu. Do stejné skupiny můžeme zařadit i kostel sv. Mikuláše na Malé Straně[38], kostel stavěný od roku 1673 pod vedením Giovanniho Domenica Orsiho a od roku 1702 pod Kryštofem Dientzenhoferem a poté i jeho synem Kiliánem Ignácem. Kostel můžeme označit jako emporovou halu. Kilián Ignác připojil k celku kněžiště a kupoli. Kostel spadá do české radikálněbarokní skupiny.

K jezuitským kostelům halového typu můžeme přiřadit i kotel Panny Marie Sněžné v Olomouci. Jde o jednolodí s bočními kaplemi a emporami.

---

⁸² Mojmír Horyna, Úvod do kapitoly: Výtvarné umění a architektura jezuitského řádu, in: Petronilla Cemus [ed.], *Bohemia Jesuitica 1556 – 2006, Díl 2.*, Praha 2010, s. 1144 – 1145.

⁸³ Pavel Vlček et al., *Umělecké památky Prahy, Staré město, Josefov*, Praha 1996, s. 110–111.

⁸⁴ Ženský klášter založen roku 1240, podle jména své první představené se zpravidla nazývá Herburský.

⁸⁵ Bohumil Slamek et al., *Umělecké památky Moravy a Slezska A/I*, Praha 1994, s. 199–201.

5.2. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové

Architektem kostela Nanebevzetí Panny Marie se stal Carlo Lurago.⁸⁶ Kostel se stavěl mezi lety 1654 – 1666. Roku 1666 byly zvýšeny věže a presbytář zaklenula kupole. Roku 1762 objekt vyhořel a o tři roky později ho obnovili. Druhý požár zastihl kostel roku 1857, kdy vyhořely bání věží a střecha.[39]

Kostel není orientován, obrací se na jih, tak aby hlavní portál směřoval na náměstí. Jde o jednolodní kostel opatřený bočními kaplemi a pravoúhlým presbytářem. Loď kostela je zaklenuta třemi poli valené klenby s lunetami, které oddělují podvojně pasy. Klenba nasedá na průběžnou římsu. K presbytáři přiléhají obdélné prostory – na východní straně jde o sakristii, na západní oratoř, na jižní stranu presbytáře navazuje kaple sv. Josefa.

Severní průčelí člení pilastry a římsy. Hlavní průčelí se skládá ze tří os a dvou etáží. Střední část vystupuje do mělkého rizalitu. Nad korunní římsou rizalitu se nachází štít s volutami. Dominantu hlavního severního průčelí tvoří dvě věže, které mají tři etáže. V průčelí věží se nacházejí niky se sochami z počátku 18. století. Okna ve třetím patře mají sdružený charakter. Na bočních fasádách se nacházejí kasulová okna.

Interiér kostela člení pilastry a mohutná profilovaná římsa. Loď má čtyři párové boční kaple, nad kterými se v prvním patře rozprostírají empory. V mezivěži se nachází v prvním patře kruchta. Triumfální oblouk má půlkruhový tvar, nad presbytářem se klene kupole s osmibokou lucernou.⁸⁷ [40]

Kostel v Hradci Králové a v Litoměřicích mají obdobnou dispozici, jde tedy o jednolodí s bočními kaplemi. Kostel v Litoměřicích je na rozdíl od kostela v Hradci Králové halového typu a je orientovaný. V Hradci přikomponoval Carlo Lurago k lodi čtyři párové kaple, zatímco Broggio použil tři. Oba kostely ukončuje pravoúhlý závěr. Presbytář v Hradci vynáší kupoli. Oběma hlavním průčelí dominují dvě věže. Broggio na svých plánech jako Lurago použil velmi výrazné cibulové střechy s lucernami. Avšak tento prvek se nerealizoval. Při pohledu na obě stavby vnímáme rozdíl padesáti let. Objekt v Hradci má střízlivější formu. Zatímco Broggio využívá konvexních i konkávních prvků a bohatého štukového dekoru.

---

⁸⁶ Také nalezneme jako *Loragho, Luraghi, Luragho*. Žil v letech 1615 – 1684, pochází z oblasti jezera Como. Byl to barokní architekt a sochař, který působil zejména v Čechách, Rakousku a Bavorsku.

⁸⁷ Emanuel Poche et al., Kostel Nanebevzetí P. Marie, in: *Umělecké památky Čech. I, A-J*, Praha, 1977, s. 455.

5.3. Kostel sv. Ignáce v Chomutově

Carlo Lurago⁸⁸ navrhoval také kostel sv. Ignáce v Chomutově. Ke stavbě se přistoupilo mezi lety 1663 – 1671. Po zrušení řádu se kolej při kostele přeměnila na kasárny a kostel se stal posádkovým. Posádkovým zůstal až do roku 1945.[41]

Jde o neorientovaný jednolodní kostel s bočními kaplemi u lodi, nad kaplemi se nacházejí empory. Kostel uzavírá užší pravoúhlý presbytář se sakristií na východní straně a kaplí Božího hrobu na západní straně. Závěr kostela s bočními prostory je asymetrický, sakristie se nachází v šířce lodi a kaple lehce vyčnívá na východní stranu.

Hlavní průčelí (severní) se obrací na náměstí. Skládá se z jedné osy a dvou pater a člení ho pilastry a římsy. Korunní římsa vynáší jednoduchý trojúhelníkový štít. Před vstupním portálem se nachází trojosý portikus otevřený sloupy, které vynášejí segmentový štít opatřený sochařskou výzdobou. Střední část portiku pravoúhle ustupuje a má širší arkádu než části boční. Věže mají skrytou hmotu za fasádou, vidíme pouze vrchní osmiboké stěny a cibulové střechy s lucernami. Boční fasády člení podvojně lizény. Na bočních fasádách se nacházejí půlkruhová okna.

Vnitřní stěny lodi rytmezují zapuštěné sdružené polosloupy. Loď klenou čtyři pole valené klenby s lunetami, nasedající na průběžnou římsu. Mezi lunetami vybíhají sdružené pasy. V interiéru se nachází bohatá ornamentální i figurální výzdoba vytvořená ve štuku.⁸⁹ [42]

Při srovnání litoměřického kostela se stavbou v Chomutově bychom na první pohled řekli, že mají jen pramálo společného. Avšak dispozičně oba dva odpovídají jezuitským standardům, tedy jednolodí s bočními kaplemi, pravoúhlým závěrem a dvěma věžemi v hlavním průčelí. V Chomutově nicméně nejde o halu. Oba dva mají šest bočních kaplí a tribunu nad nimi. V Litoměřicích je ale závěr symetrický a oba připojené prostory vybíhají do stran mimo vlastní hmotu lodi. V Chomutově použil Lurago čtyři pole valené klenby s lunetami, zatímco litoměřický kostel je zaklenut třemi plackami. Nejmarkantnější rozdíly se týkají fasády. Kostel sv. Ignáce není rozdělen do os a má předstoupený portikus se segmentovým štítem. Zatímco v Litoměřicích máme tři osy, z nichž střední vystupuje do lehkého rizalitu, chybí zde portikus, který nahrazuje monumentální kamenný portál. Hmotu věží se v kostele Zvěstování Panny Marie přiznává, zatímco v Chomutově se skrývá za hlavním průčelím.

---

⁸⁸ Viz pozn. 84.

⁸⁹ Emanuel Poche et al., Kostel sv. Ignáce s býv. jezuitskou kolejí, in: *Umělecké památky Čech. 1, A-J*, Praha, 1977, s. 519.

5.4. Kostel sv. Ignáce na Novém Městě pražském

Stavba kostela probíhala mezi lety 1665 – 1678 podle plánů Carla Luraga, dokončena za účasti Martina Reinerera. Roku 1687 dokončil Pavel Ignác Bayer⁹⁰ věž a také upravil průčelí mezi lety 1696 – 1699. Úpravy proběhly i v následujících stoletích.

Jde o jednolodní kostel s bočními kaplemi, zúženým a sníženým chórem a jednou věží. Nad kaplemi se nacházejí empory a nad vstupem kruchta. Podél presbytáře se nacházejí obdélné kaple. Borgii. Ke kněžišti přiléhá také dispensář a velká sakristie, nad kterou se nachází oratorium.

Bezvěžová fasáda má dvě etáže a tři osy. Střední část vystupuje do mělkého rizalitu. Vstup doplňuje novější portikus o třech obloucích, z nichž střední je širší a vyšší. Portikus člení pilastry, které nesou kladí. Střední archivoltu zdůrazňuje segmentový fronton se sochařskou výzdobou. Průčelí člení pilastry a římsy. Druhá etáž má charakter velkého štítu, jeho celou plochu vyplňují bohaté štuky a dominuje mu velké oválné okno. Boční fasády člení pilastry a nacházejí se zde polokruhově zakončená okna. Věž korunuje cibulová střecha.[43]

Loď je zaklenuta třemi poli valené klenby s lunetami, jednotlivá pole oddělují pasy. Klenba nasedá na průběžnou římsu. Ve vrcholech klenby vytvářejí štukové rámce zrcadla. Klenební část odděluje mohutná profilovaná římsa. Vertikální prvek v interiéru tvoří pilastry. Plochy mezi pilastry prolamují vysoké arkády bočních kaplí. Triumfální oblouk tvoří zalomenou hranu zúženého presbyteria. Kněžiště je zaklenuto dvěma poli valené klenby s lunetami a boční kaple lodi plackou. Celý interiér bohatě dekoruje štuková výzdoba.⁹¹ [44]

Shodným prvkem obou srovnávaných kostelů je dispozice. U obou jde tedy o jednolodí s bočními kaplemi, nad kterými se nacházejí empory a nad vstupem kruchta. Zde však podobnost končí. Klenby jsou rozdílné. V Praze nasedá klenba na průběžnou římsu, zatímco litoměřický kostel představuje jednolodí halového typu, ve kterém z římsy zbývají jen fragmenty na pilířích mezi loděmi. Kostel v Praze má jednu věž na východní straně. Hlavnímu průčelí v Litoměřicích zase chybí portikus. Druhý architekt Pavel Ignác Bayer opatřil fasádu velmi bohatou štukovou výzdobou, která překonává dekor litoměřického kostela. Celkově prostor uvnitř kostela na Novém Městě působí dojmem větší hloubky, než jaký zanechává kostel v Litoměřicích.

⁹⁰ Český barokní architekt, který žil v letech 1656 – 1733.

⁹¹ Růžena Baťková et al., Kostel sv. Ignáce, in: *Umělecké památky Prahy. Nové město, Vyšehrad, Vinohrady*, Praha, 1998, s. 98 – 100.

5.5. Kostel Panny Marie Sněžné v Olomouci

Stavba kostela probíhala mezi lety 1712 – 1716. Po dokončení konviktu se jezuité začali zabývat novou výstavbou kostela. Do Olomouce přišel jezuita Tobiáš Gebler, vypracovával prvotní plány, které architekti dotvořili. Dochoval se i projekt neznámého autora na tuto stavbu. Jezuité si vybrali projekt Michaela Josefa Kleina,⁹² podle kterého začali stavět. Vlastní realizaci stavby svěřili Lukáši Glöckelovi.⁹³ Stavba byla vysvěcena roku 1716.[45]

Kostel je koncipován tradičně. Jde o halové jednolodí s bočními kaplemi bez transeptu a s půlkruhově zakončeným závěrem. Nad kaplemi se nacházejí průchozí empory. Prostor zaklenuly valené klenby s pasy. V interiéru se nacházejí konkávně zalamované pilastry a konvexně zprohýbané empory. Tyto prvky zřejmě architekt odvodil z jezuitského kostela sv. Mikuláše na Malé Straně.[46]

Hlavní průčelí má pět os a dvě věže. Střední část je konvexně vydutá. Průčelí dominuje dynamický monumentální kamenný portál se dvěma sdruženými trojicemi sloupů, jež vynášejí balkón. První sloup z trojice je tordovaný. V ose portálu vidíme mohutnou kartuš s monogramem "IHS". Celek dotvářejí okna a niky se sochařskou výzdobou, které se nacházejí v osách průčelí nad sebou. Celkový dojem podtrhuje schodiště s podestou. Boční fasády jsou skryté, jelikož se kostel nachází v zástavbě. Věže korunuji cibulové střechy s lucernami.⁹⁴

Při srovnání olomouckého kostela Panny Marie Sněžné s litoměřickým kostelem můžeme říct, že jde o stejný typ. Tedy halové jednolodí s bočními kaplemi a emporami. V Olomouci použil architekt Klein celkem deset kaplí, zatímco v Litoměřicích jich je jen šest. Oktavián Broggio zaklenul loď plackovou klenbou a kostel v Olomouci je zaklenut klenbou valenou. Kostel Panny Marie Sněžné působí v interiéru větším dojmem hloubky. Hlavní průčelí obou kostelů má dvě věže. Fasáda hlavního průčelí se v Litoměřicích člení do tří os a v Olomouci do pěti. Střední část průčelí sice v Litoměřicích vystupuje do mělkého rizalitu pomocí konkávně skrojených pilastrů, ale dynamiky průčelí olomouckého kostela, kde se střední osa konvexně vydouvá, podle mého soudu nedosahuje.

---

⁹² Stavitel pocházející ze Slezska z Nisy.

⁹³ Olomoucký stavitel, žil v letech 1670 – 1716.

⁹⁴ Martin Pavlíček, Jezuitské stavby, in: Jindřich Schulz (ed.), *Dějiny Olomouce, 1. svazek*, Olomouc 2009, s. 437 – 439.

6. Architekt Oktavián Broggio

6.1. Životopis

Oktavián Broggio⁹⁵ se narodil 2. ledna 1670 v Čížkovicích u Litoměřic. Jeho otcem byl Julius Broggio,⁹⁶ který v padesátých letech 17. století dorazil do Čech ze svého rodného města Albiola poblíž jezera Como.⁹⁷ V roce 1658 se ještě jako tovaryš zapsal v Litoměřicích do cechu. Julius Broggio se stejného roku oženil s Ludmilou Mílovou,⁹⁸ neusadili se v Litoměřicích, ale v Čížkovicích, kde právě v roce 1658 zahájil hrabě Varensbach přestavbu zámku.⁹⁹ Je vysoce pravděpodobné, že se Julius Broggio na stavbě účastnil.

Mladý Oktavián absolvoval městskou školu v Litoměřicích, když rodina Broggiů do tohoto města záhy po jeho narození odešla. Po škole přešel zřejmě ihned do otcovy dílny, kde se vyučil. Nenastoupil na gymnázium, kde později studovali jeho dva mladší bratři – jeden vlastní a druhý nevlastní.¹⁰⁰ Tovaryšem byl v letech 1687 až 1692. Mezi lety 1689 – 1692 vykonal povinný vandr, bohužel nevíme, kam odcestoval, lze se jen domnívat, že jeho cesta vedla do Prahy, Vídně a Itálie.

Dne 18. října 1693 se oženil v Mimoni s Kateřinou von Liebstein,¹⁰¹ měli spolu dvě dcery.¹⁰² Litoměřickým měšťanem se stal 21. května 1694. Poprvé je doložen jako mistr 31. května roku 1700, ve stejném roce umírá jeho první žena. Objevuje se poprvé v tzv. malé městské radě a roku 1703 se stal členem šestipanského úřadu. Tehdy zřejmě převzal po otci dílnu a veškeré závazky

V roce 1704 se podruhé oženil s Apolonií Donátovou.¹⁰³ Vychovali spolu šest dětí. Od stejného roku se stal inspektorem záduší u několika městských kostelů. Před rokem 1710 si koupil velký dům v Michalské ulici.¹⁰⁴ Oktavián Broggio je doložen v mnoha funkcích, vyskytoval se i v malé a velké radě až do roku 1734. Roku 1717 zemřela jeho druhá manželka a za pět měsíců se oženil se svou třetí ženou Annou

---

⁹⁵ Sám se psal jako *Octavian* či *Octavianus Broggio* nebo *Broggi*.

⁹⁶ Také znám jako *Giulio* či *Julius Broggi*.

⁹⁷ Význam tohoto území je pro architekturu 17. století zásadní.

⁹⁸ Pocházela z rodu kameníků a cihlářů. Zemřela roku 1681, Měli spolu devět dětí, z toho se dospělého věku dožilo pouze šest včetně Oktaviána.

⁹⁹ Zámek se nedochoval.

¹⁰⁰ Julius Broggio se znovu po smrti první manželky oženil roku 1681 s Annou Rautenstrauchovou, s níž měl tři děti.

¹⁰¹ Byla dcerou bývalého hejtmana. Zemřela roku 1670.

¹⁰² Mariannu (1697 – 1742?) a Annu Kateřinu (1700-?).

¹⁰³ Pocházela z litoměřické měšťanské rodiny (? – 1717).

¹⁰⁴ Jde o ulici vyběhající z nároží náměstí. Dnes je tento dům sídlem Severočeské galerie výtvarného umění.

Lukasovou,¹⁰⁵ s kterou měl čtyři děti. Po sňatku přikoupil další dům v Novobranské ulici.

Po svém otci zdědil Oktavián Broggio nemalý majetek, který spravoval a dále rozšiřoval. Jeho majetek mezi lety 1708 – 1728 stoupl z 875 zl. na 2 225 zl. Oktavián zaujímal přední postavení mezi nejvlivnějšími a nejbohatšími obyvateli města. Ve třicátých letech vlastnil již dva velké a dva malé domy, dvě zahrady, osm vinic a dvaadvacet polí.

Ve zralém věku vstoupil do řádu cisterciáků v Oseku. Podstatným však zůstává jeho rozsáhlá stavební činnost, která přesáhla stovku realizací. Stavební aktivita neochabla až do jeho smrti. Zemřel ve věku dvaasedmdesáti let dne 24. července 1742. Zrovna pracoval ve své dílně. Oktavián Broggio zemřel v neklidné době, kdy se město stalo cílem válečných operací za první slezské války. Sasové opustili město až 28. července 1742. Tělo bylo pohřbeno do senátorské hrobky v děkanském kostele Všech svatých.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Uváděná i jako Lukášová, byla příslušnicí staré české patricijské rodiny, žila v letech 1719 – 1759, po smrti Oktaviána se roku 1743 podruhé provdala za primátora Františka Meissnera.

¹⁰⁶ Petr Macek, Oktavián Broggio, jeho předchůdci a následovníci, in: Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992, s. 25 – 38.

6.1. Umělecký vývoj

Oktavián Broggio zajisté vnímal jako umělec vnější podněty své doby. V jeho tvorbě lze postihnout několik okamžiků, kdy rozeznáme vliv evropské špičky na tohoto architekta. Jeho tvorba je osobitá, s mnoha vysoce kvalitními rysy. Charakteristické volné nakládání s jednotlivými architektonickými prvky či principy rozeznáváme po celou dobu jeho působení na poli architektury. Vše užil svobodně, někdy v pozměněné podobě, vždy ale výsledek dosáhl podoby působivé.

Na první pohled jednotně působící Broggiovu tvorbu můžeme rozčlenit do tří až čtyř etap. Hranice nalezneme ve výše zmíněných vnějších impulsech.

První obdobím (dosud pouze hypotetickým) je doba po návratu z tovaryšské cesty v roce 1692 do doby krátce po přelomu století. Tehdy pracoval v dílně svého otce. Využívá nabytých poznatků ze svých cest. S Oktaviánovým zásahem do tvorby jeho otce bychom mohli spojit italsky orientované objekty v Doksanech, průčelí kostela v Čížkovicích a stavbu v Mirošovicích. Toto vše přerůstá do období samostatné tvorby Oktaviána. První doloženou samostatnou realizací, z roku 1699, se stala kaple v Mařenicích. U této stavby jsme na pochybách, zda spíše nejde o realizaci otcova návrhu.

Změna v tvorbě nastala roku 1700, kdy se Oktavián osamostatnil – stal se mistrem a navázal styk s bohosudovskými jezuiti. Oktavián si uvědomoval jedinečnost objednávky v Bohosudově. Soubor plánů pro stavbu poutního kostela Bolestné matky Boží je přeplněn nápady. Oktavián musel znát Hildebrandtův¹⁰⁷ kostel v Jablonném,¹⁰⁸ který stavěl litoměřický architekt Petr Bianco. Stavba v Jablonném měla pro střední Evropu zásadní význam, vycházela totiž z tendencí dynamického baroka architekta Guarina Guariniho. Na návrzích před rokem 1701 pro kostel Bolestné Matky Boží v Bohosudově je patrná inspirace Hildebrandtovým kostelem. Oktavián Broggio přistupoval k dynamice jen částečně, nepoužil ze stavby v Jablonném to nejpodstatnější. Při návrhu pro Bohosudov Broggio vybíral a kombinoval prvky, které se se svým typem i časovým zařazením neshodovaly.

---

¹⁰⁷ Jan Lucas Hildebrandt, rakouský architekt, vytvořil dřevěný model kostela, zakázku mu zadal František Antonín Berka z Dubé. Stavbu realizoval Petr Bianco a dokončil Domenico Perini, který oproti původnímu plánu pozměnil kupoli.

¹⁰⁸ Kostel v Jablonném ležel na cestě do Mařenic.

Oktavián nahradil svého otce při přestavbě oseckého kláštera. Podařilo se mu získat zakázku, i když mu konkuroval Jan Blažej Santini.¹⁰⁹ Již v polovině 1. desetiletí 18. století vypracoval Broggio návrh přestavby areálu. Díky oseckému klášteru se architekt uplatnil i mimo Čechy. V Mariasternu,¹¹⁰ v cisterciáckém ženském klášteře, vytvořil předsíň, která se velmi podobá bočním vstupům do mariánskoradčických ambitů.

Pro Oktaviána Broggia nastal zásadní přelom, když získal zakázku hraběte Jana Ignáce Putze na projekt kostela Nejsvětější Trojice kláštera trinitářů v Praze. Vytvořil návrh¹¹¹ v roce 1708. Stavbu vedli Johann Georg Aichbauer a Kryštof Dientzenhofer.¹¹² Pražská architektura¹¹³ na Broggia velice silně zapůsobila. Od té doby se jeho tvorba vyrovnávala s pražským dynamickým barokem. Na průčelí oseckého kostela se poté projevila reakce na nově získané podněty z Prahy. Broggio ale i k této dynamičtější tvorbě přistupoval po svém. Dynamického prvku využil v jasně vymezeném prostoru, dynamiku předstíral, spíše než konstruoval již v půdorysu. Oktavián Broggio se uchýlil k jinému typickému baroknímu prostředku, tedy k iluzi. Toho hojně využil při přestavbě oseckého konventního kostela.¹¹⁴ Průčelí člení jednotlivé pilastrové útvary, které se nejrůzněji zalamují, vlní či natáčejí. Dynamika na fasádě tedy nevychází z půdorysu stavby, ale vzniká přidáváním a ubíráním hmoty. Celek působí neobyčejně plasticky. Architekt zapojil do celkového dynamického vzezření také sochařskou výzdobu.¹¹⁵ Kolem roku 1710 musel Oktavián Broggio navštívit Vídeň. Toto stylové východisko vnímáme i u výše zmíněného oseckého konventního kostela.¹¹⁶ V interiéru se musel architekt podříditi středověké konstrukci, ale iluzivní formou se snažil pomocí římsy vyvolat dojem vystupujících pilířů.

Kromě poznání pražských barokních staveb z dientzenhoferovského okruhu našel Oktavián Broggio další inspirační vzor v díle Marcantonia Canevalleho.¹¹⁷ Se stavbou kostela sv. Voršily v Praze se Oktavián seznámil na přání objednavatele, jelikož ústecký dominikánský převor Hyacint Missenius¹¹⁸ si přál, aby jejich nový kostel byl

---

¹⁰⁹ Oblíbený řádový stavitel českých cisterciáků. Jeho plán z roku 1704 se nerealizoval. Plán byl označen na rubu G. či H. Santini. (M. Horyna vyslovil pochybnosti, zda se opravdu jedná o Santiniho plán).

¹¹⁰ Město nacházející se na území Horní Lužice.

¹¹¹ Výsledná stavba se od původního návrhu liší, v průběhu stavby došlo k několika změnám.

¹¹² Otec slavného Kiliána Ignáce Dientzenhofera.

¹¹³ V Praze vyrůstal malostranský kostel sv. Mikuláše nebo benediktinský Břevnov.

¹¹⁴ Přestavba probíhala po roce 1711.

¹¹⁵ Zejména výzdoba portiku.

¹¹⁶ Inspirace Vídní lze spatřit ve východním závěru u válcových rohových kaplí.

¹¹⁷ Barokní přestavba strahovského kláštera a stavba kostela sv. Voršily v Praze.

¹¹⁸ Převor zemřel roku 1715 v Ústí nad Labem.

postaven podle jedné z nejprogresivnějších pražských kostelních staveb – chrámu sv. Voršily. U ústecké stavby šlo zřejmě o první výraznější projev dynamického citění.

K zajímavé syntéze přistoupil Broggio u litoměřického kostela sv. Václava,¹¹⁹ který znamenal vyvrcholení snah autora o vlastní projev. Jde o racionální skladbu prostorových prvků s dominantním středním útvarem vygradovaným kupolí. Ke střední části jsou připojeny presbytář a dynamické průčelí. Průčelí již vykazuje pro architekta Broggia typickou podobu. Využil výrazné boční pilastrové srostlice. Jsou zde v syntéze uměleckého projevu obsaženy jak tradiční prvky, tak motivy v Čechách velmi progresivní. Tento kostelík v Litoměřicích bychom mohli porovnat s pozdější stavbou Kiliána Ignáce Dientzenhofera, s kostelem Narození Panny Marie v Nicově.¹²⁰ Společným výchozím bodem pro oba dva architekty se stal zřejmě výše zmiňovaný kostel v Jablonném. Kilián Ignác Dientzenhofer ale tento typ opustil a vydal se odlišným (pro něj charakteristickým) směrem. Kdežto starší Broggio u něho setrval a dále jej rozvíjel. Oktavián Broggio v litoměřickém kostele sv. Václava, kromě kostela Hildebrandtova, vycházel také z výše zmiňovaného chrámu sv. Voršily od architekta Canevalleho. Současně má prvek soustavy klenebních pasů při navázání bočních výdutí na střední prostorovou jednotku blízko k architektovi Janu Blažejí Santinimu-Aichelovi a zejména jeho kostelu Zvěstování Panny Marie v Mariánském Týnci.¹²¹

Broggiovy stavby se vyznačovaly charakteristickým bezvěžovým průčelím s kosými svazky pilastrů. Tento nejmarkantnější znak Oktavián užil na mnoha stavbách, ovšem na kostele Zvěstování Panny Marie v Litoměřicích se projevilo užití obecného jezuitského typu s dvojvěžovým průčelím. K bezvěžovému průčelí bychom mohli zařadit litoměřický děkanský kostel Všech svatých.

Nejvýraznější etapu Oktaviánovy tvorby bychom spatřovali poté v období druhého desetiletí 18. století. Kostel sv. Václava v Litoměřicích se stal výchozím bodem pro početnou skupinu dalších staveb. V malé kapli pod hradem Osekem nastalo maximální zjednodušení. Ve dvacátých letech pak vznikla skupina kostelů v Lipticích,¹²² Doksanech¹²³ a Křešicích,¹²⁴ v níž architekt nahradil kupoli progresivnější

---

¹¹⁹ Stavba probíhala mezi lety 1714 – 1716.

¹²⁰ Stavěn v letech 1717 – 1726 na objednávku Adolfa Branalda z Martinic.

¹²¹ Stavba probíhala mezi lety 1720 – 1751.

¹²² Kostel sv. Petra a Pavla z roku 1727 v bývalé obci nedaleko Teplic zanikl spolu s obcí v 70. letech 20. století.

¹²³ Jde o hřbitovní kostel sv. Petra a Pavla vystavěný v letech 1726 – 1728.

¹²⁴ Poutní kostel Navštívení Panny Marie.

plackou. U současně vzniklých kostelů v Litoměřicích¹²⁵ a ve Vysočanech¹²⁶ redukoval Broggio základní typ o boční výdutě. V litoměřickém kostele ale připojil samostatný presbytář a část obsahující hudební kruchtu. Vysočanský kostel vychází z kostela sv. Václava – tedy z jakési "zpodělněné centrály". Celkovou situaci obohacuje drobnější oddělený presbytář. Vlastní loď doplňuje další odsazená centrála závěru. Ve třicátých letech postavil architekt kostel ve Vtelně u Mostu,¹²⁷ kde kombinoval výchozí variantu litoměřického kostela s průčelím se vtaženou věží. Tento prvek poprvé použil v kostele sv. Mikuláše¹²⁸ v Dolním Jiřetíně u Mostu, zde šlo o jednoduchý podélný kostel s trojboce uzavřeným presbytářem. Obdobně vypadal i kostel sv. Šimona a Judy v Zabrušanech.¹²⁹ Základní řada vycházející z kostela sv. Václava pokračovala až do sklonku Oktaviánova života. Ve čtyřicátých letech 18. století vycházel farní kostel sv. Bartoloměje¹³⁰ v Jenišově Újezdě také z typu litoměřického sv. Václava. Šlo o poslední realizovanou Broggiovu sakrální stavbu čerpající z tohoto typu. Do dané skupiny náležel také nerealizovaný projekt farního kostela v Oseku.¹³¹

Pokud se chronologicky vrátíme do druhého desetiletí, tak v tomto období vzniklo na severu Čech několik staveb, které se Oktaviánovi připisují. Jde o špitál s kaplí v zámecké zahradě v Duchcově.¹³² Na valdštejském panství v Duchcově v této době, tedy od roku 1714,¹³³ působil také architekt František Maxmilián Kaňka. Špitál s kaplí někteří historici připisují právě jemu, spolu s dokončením přestavby zámku. Bylo však zjištěno, že současně s Kaňkou zde nějaký čas pracoval právě Oktavián Broggio. Broggio realizoval spíše kostely, popřípadě hospodářské objekty, zatímco Kaňka vedl stavby významnější, alespoň z hlediska stavebníka. Souběh dvou architektů se obešel bez konfliktů, dokonce Kaňkovu účast lze předpokládat u vybavení některých kostelů.

Ve dvacátých letech 18. století byla v Oseku zahájena novostavba prelatury, kterou navrhl Broggio již v prvním desetiletí. Mezitím se architektův projev silně

---

¹²⁵ Kostel sv. Jakuba při minoritském klášteře z let 1727 – 1755.

¹²⁶ Kostel sv. Václava z let 1726 – 1735.

¹²⁷ Kostel Povýšení sv. Kříže vystavěný v letech 1736 – 1738.

¹²⁸ Postaveno v roce 1718.

¹²⁹ Obec Zabrušany byla postupně demolována od roku 1906 (kostel od roku 1910), aby se uvolnilo místo pro těžbu uhlí. Obec Nové Zabrušany vznikla o několik set metrů dále a obyvatelé města si nechali vystavět repliku kostela a bylo využito některých architektonických a sochařských článků z kostela původního.

¹³⁰ Stavěn 1740 – 1743, kostel byl zbořen v rámci likvidaci celé obce.

¹³¹ Původně středověký kostel již nevyhovoval, proto před rokem 1742 vypracoval Oktavián Broggio návrh, ten se však nerealizoval. Objekt vystavěl v letech 1751 – 1755 bývalý Broggioův spolupracovník Jakub Schwarz, který byl architektem z Ústí nad Labem.

¹³² Vzniklo 1714 – 1729, vše bylo zbořeno.

¹³³ Dříve zde působili Mathey a Canevalle.

proměnil, ale projekt se nakonec realizoval bez závažných úprav. Budova dispozičně navázala na litoměřickou biskupskou rezidenci.¹³⁴ U vstupního portálu jde o bohatší variantu portálu fary ve Vtelně.¹³⁵ Poté dokončil Oktavián konvent v Oseku, kde jsou jeho fasády typické svými římsami zalamujícími se nad okny do frontonů. Tento prvek známe z litoměřických měšťanských domů či fary v Úštěku a vyšel zřejmě z pražského Šternberského paláce na Hradčanech. Ve dvacátých letech vytvořil Broggio také v Oseku zahrady: inspiraci získal zřejmě v Duchcově. Výše zmiňovaná spolupráce s Františkem Maxmiliánem Kaňkou vyvrcholila poté při přestavbě augustiniánského kostela v Roudnici nad Labem.¹³⁶ Kaňka, jelikož byl knížecí stavitel, nejspíše vytvořil plány ve stylu barokní gotiky. A Oktavián Broggio je se svými vlastními zásahy od roku 1725 realizoval. Na stavbě se nejspíše podílel i Petr Pavel Columbani. Oktavián Broggio k historizující tvorbě přistoupil jen v tomto případě.

Ve stejné době vrcholily práce na stavbě kostela pro litoměřické jezuitu. Oktavián tento kostel nejspíše začal stavět ještě se svým otcem na počátku 18. století a od roku 1704 již sám. Vznikala tak typická jezuitská stavba zčásti ovlivněná biskupskou katedrálou sv. Štěpána.¹³⁷ Po přerušení, ve druhém desetiletí 18. století, pokračovala stavba po roce 1720. Oktavián Broggio se snažil i do této v zásadě konzervativní stavby vnést moderní prvky, které odpovídaly jeho stylu. Například místo valené klenby užil soustavu tří placek, prostřední má výběhy kryté úsekem konkávní římsy a krajní pole pouze zkosené. Právě na tomto nepatrném detailu vnímáme snahu o zdůraznění středního pole. Dramaticky modelovaná okna, jejichž páskový dekor přerušuje průběh říms u věží, a poprsnice u hudební kručky a empor mají velmi blízko k interiéru kostela sv. Mikuláše na Malé Straně.¹³⁸ Tímto detailem se Oktaviánova tvorba přiblížila pražské architektuře. Výstavba kostela se dovršuje v první polovině 20. let, kdy byl vytvořen vrcholně barokní vstupní portál. Ve stejném duchu pokračoval Broggio i při navrhování oltářů pro interiér kostela. Oktavián Broggio zde dosáhl jednoho z vrcholů své tvorby.

Nenápadnou skupinou staveb, které provázejí Oktaviána třiceti lety jeho uměleckého života, jsou kaple. Pokud bychom tuto skupinu pozorovali vcelku,

---

¹³⁴ Přestavba rezidence proběhla v letech 1689 – 1694, poté roku 1701 byla zřízena monumentální brána. Svou pokročilou dispozicí objekt poukazuje k Itálii. Dle charakteristických detailů a vazby na konvent v Doksanech lze připsat dílo Julliu Broggiu, který zde vytvořil své nejvýznamnější dílo.

¹³⁵ Od roku 1711.

¹³⁶ Kostel Narození Panny Marie, přestavba probíhala mezi lety 1725 – 1738, celkové dokončení se předpokládá až roku 1750.

¹³⁷ Postavená 1663 – 1670.

¹³⁸ Zřejmě na přání stavebníků.

všimneme si, že vykazuje velikou diferenciovanost. Vypadá to, jakoby si autor na malém měřítku zkoušel různé postupy. Tyto stavby citlivěji reagovaly na slohovou proměnu. Dokážeme rozeznat plně plastické kapličky, na začátku až malebně dekorativní, zklidněné v závěru tvorby. První z této skupiny je centrální Kaple zemřelých při oseckém konventním chrámu. V podstatě oválný prostor zaklenul Broggio kupolí s lucernou. Po roce 1720 vznikla Vodní kaple v Bohosudově. Autorství Oktaviána Broggia se zpochybňuje u kaple sv. Jana Nepomuckého při kostele v Třebušíně. Centrální stavbou, která jistě patří k výtvorům Oktaviána Broggia, je kaple sv. Barbory v Duchcově.¹³⁹ Kapli, která má opět kupoli s lucernou, opatřil zevními zpevňujícími pilíři, vstupní věží a přístavky. Tato stavba je předstupněm ke kapli v České Kamenici.¹⁴⁰ Střední prostor s kupolí a lucernou tu architekt obklopil přízemním ochozem s rytmizovanou řadou vnitřních jednotek. Na centrální kapli napojil čtvercový ambit se vstupní věží.¹⁴¹ K menším Broggiovým centrálám musíme připojit i roudnickou kapli sv. Viléma. Kaple byla ale realizována místním stavitelem Petrem Pavlem Columbanim. Tento architekt realizoval i poslední centrální stavbu, která je Oktaviánovi Broggiovi připsána, tedy kostel v Rohatcích z roku 1744.

Se závěrem slohu, s pozdním barokem, souvisel odklon od hmotových a plasticky výrazných staveb. Svazky pilastrů se tenčily, v interiérech převládal prostor nad hmotovou strukturou zdí, současně se zjemňovaly světelné kontrasty. Dokonce i průčelí ztrácela na dramatičnosti a začala se zklidňovat do vln, které postrádaly patetickou působivost. V závěrečném období Broggiovy tvorby lze nalézt zajímavé paralely s tvorbou Františka Ignáce Préea, jehož posun k rokoku byl ale ještě výraznější a přesáhl hranice, které Broggio považoval ještě za přijatelné.

V českém baroku, kromě dynamicky vypjaté tvorby Dietzenhoferů a zcela originálního přístupu Jana Blažeje Santiniho-Aichela, existoval ještě jiný proud, do kterého by se mohla řadit jména jako Mathey, Alliprandi, Kaňka, Prée. Oktavián Broggio k nim měl velice blízko, když uvážíme jeho racionalismus. Po období, které bylo velice silně ovlivněno dynamickým barokem, směřovala jeho tvorba poměrně rychle ke zklidněnému a vyváženému projevu pozdně barokního ražení.

Když Oktavián Broggio zemřel, zanechal za sebou v severních Čechách nemálo působivých staveb, které stále dominují svému okolí. Tím se Oktavián stal nejen

---

¹³⁹ Stavěná od roku 1727.

¹⁴⁰ Vystavěná v roce 1736.

¹⁴¹ Ten byl dokončen ale až v 60. letech 18. století.

tvůrcem severočeského vrcholného a pozdního baroka, ale současně i velice významným mimopražským architektem v Čechách. Broggiův význam byl pro severočeskou oblast tak zásadní, že se jeho vliv nevytratil ani po smrti.

Po roce 1742 se dokončovaly některé jím zahájené nebo jen navržené stavby. Tyto stavby částečně realizoval roudnický stavitel Petr Pavel Columbani, který při realizacích uplatnil svůj osobitý dekor. Z dalších následovníků se uvádějí nejčastěji dva – litoměřický Petr Antonín Versa¹⁴² a ústecký Jakub Schwarz.¹⁴³ Versa byl členem rodiny italských stavitelů. Tato rodina měla nevýhodnou pozici kvůli konkurenci v rámci cechu s rodem Broggiů, kteří byli daleko úspěšnější. Petr Antonín Versa se tedy uplatňoval spíše mimo Litoměřice. Zásluhou zmíněných stavitelů Broggiův styl přežíval až do šedesátých let 18. století. Poslední projevy zjišťujeme ojediněle u raně klasicistní lidové architektury z první poloviny 19. století. Z tohoto pohledu tvorba rodiny Broggiů obsáhla celou barokní epochu až do nejpozdějších dozvuků slohu.¹⁴⁴

---

¹⁴² Jeho nejvýznamnější stavebním počinem byl kostel v Lovosicích, který ale vykazuje tolik broggiovských prvků, že se spekuluje, zda je to opravdu jeho návrh, nebo zda nepoužil návrh Oktaviána Broggia.

¹⁴³ Bývalý spolupracovník Oktaviána, osamostatnil se v roce 1742 a mimo jiné převzal Oktaviánovo místo u oseckých cisterciáků. V Oseku realizoval farní kostel. Donedávna byly některé Schwarzovy stavby připisovány přímo Broggiovi.

¹⁴⁴ Petr Macek, Oktavián Broggio, jeho předchůdci a následovníci, in: Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992, s. 25 – 38.

7. Komparace kostela Zvěstování Panny Marie s vybranými kostely vyprojektovanými Oktaviánem Broggiem

7.1. Kostel sv. Vojtěcha v Ústí nad Labem

Barokní kostel sv. Vojtěcha¹⁴⁵ postavil Oktavián Broggio na místě nejstaršího ústeckého kostela.¹⁴⁶ Roku 1704 získal převor kláštera dominikánů Hyacint Missenius povolení stavět kostel podle pražského vzoru. Vzorem byl kostel sv. Voršily. Doklad o stavbě máme až z roku 1714. Práce vrcholí v letech 1718 – 1722, v tomto období je poprvé doložen Oktavián Broggio. Stavbu lodi dokončili roku 1731.[47]

Jde o barokní obdélné jednolodí s pravoúhlým závěrem a dvěma hranolovými věžemi po stranách průčelí. Fasádu člení pilastry a římsy. Oproti sv. Voršile připojil Broggio třísosé štítové průčelí. Pilastry zde nesou kordonovou a korunní římsu, na kterou nasedá volutový štít završený trojúhelníkem. V ose průčelí se nachází portál se segmentovým rozeklaným nástavcem a nad portálem nika se sochou světce. Další niky jsou v bočních polích, vždy dvě nad sebou – v přízemí mají segmentové římsy a v patře štítové. V patře tvoří osu fasády segmentově ukončené okno se segmentovou nadokenní římsou. Boční fasády nejsou výrazně pojaty, ale trojose řešil Broggio i samostatnou fasádu presbytáře. Dvojice věží jsou výsledkem změny v projektu. Věže přiléhají k průčelí, člení je jednoduché pilastry a římsy. Na věžích se nacházejí obdélná okna a v nejvyšším patře okna s půlkruhovými záklenky.

Prostor je v interiéru komponován jako dvojice obdélných polí s okosenými rohy. Dvě pole plackové klenby odděluje od sebe pruh valené klenby s lunetami. Odsazený pravoúhlý presbytář klene jedna placka a kůr valená klenba s lunetami. Kostel vychází z Canevalleho vzoru. Interiér upravil Oktavián Broggio jen minimálně.¹⁴⁷

Naopak fasáda dokládá osobitý přístup architekta. Fasáda hlavního průčelí má boční osy konkávně vpadlé, od toho se poté odvozují i vpadlé římsy, zatímco v Litoměřicích užil Broggio konkávní křivky na fasádě při přechodu rizalitu do boční osy. Věže nehrají v Ústí nad Labem dominantní roli, oproti Litoměřicím. Řešení jižního bočního průčelí v kostele sv. Vojtěcha odpovídá závěru jezuitského kostela v Litoměřicích. Interiér obou kostelů se liší, ale to je způsobeno jinými výchozími prvky.

¹⁴⁵ Dominikánský kostel, dominikáni přišli do Ústí nad Labem roku 1617.

¹⁴⁶ Doložen již roku 1186 a v 15. století přestavěn.

¹⁴⁷ Mojmir Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992, s. 124.

7.2. Kostel sv. Václava ve Vysočanech

Stavbu zahájil opat Jeroným Besnecker¹⁴⁸ roku 1726. Celá stavba byla dokončena roku 1729. Současně s výstavbou kostela se opravila zeď hřbitova. V další etapě následovala přestavba starší zvonice, která zde zbyla z původního kostela, a k ní přistavěl Oktavián Broggio kapli sv. Andělů strážců.[48]

Jde o jednolodní stavbu se čtvercovým presbytářem a sakristií na severní straně.¹⁴⁹

Západní průčelí se dělí do tří os, střední část vystupuje do podoby rizalitu pomocí šikmých úseků. Celou fasádu člení pilastry. Na korunní římsu nasedá nástavec s volutami a celý objekt korunuje jedna věž v ose, dostavěná později. Portál hlavního průčelí má náznak baldachýnu. Nad portálem se nachází osově velké okno a v nástavci nad oknem nika se sochou sv. Václava.

Presbytář je zaklenut plackou, sakristie valenou klenbou s lunetami. Loď na západní straně klene placka, kterou odděluje přímý pas od valené klenby s lunetami, která se nachází ve východní části lodi hlavní. V západní části se nachází kruchta, podklenutá valenou klenbou s lunetami. Kruchta stojí na čtyřech sloupech. Výrazně oddělený presbytář má na východní straně trojbokou oltářní niku.¹⁵⁰[49]

Stavba náleží mezi Broggiovy nejkvalitnější venkovské kostely. Loď je výsledkem značné redukce typu kostela sv. Václava v Litoměřicích.¹⁵¹

Stavby ve Vysočanech a v Litoměřicích se liší zejména svou dispozicí. Sice se jde o jednolodní kostely, ale ve Vysočanech chybí boční kaple. Presbytář je od hlavní lodi výrazně oddělen, zatímco v kostele Zvěstování Panny Marie máme hluboký, otevřený prostor. V závěru vysočanského kostela asymetricky vystupuje severní boční trakt, zatímco na jihu úplně chybí.

Fasáda obou kostelů se dělí do tří os, střední tvoří rizalit. Ve Vysočanech tento rizalit vystupuje pomocí šikmých hran, zatímco v Litoměřicích díky konkávně prohnutým pilastrům. Hlavní průčelí kostela sv. Václava má jen jedno patro a nástavec s volutami. V Litoměřicích jsou patra dvě a dvě věže. Na původních Broggiových plánech kostela ve Vysočanech věž úplně chyběla.

¹⁴⁸ Byl opat oseckých cisterciáků.

¹⁴⁹ Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992, s. 131.

¹⁵⁰ Emanuel Poche et.al., Kostel sv. Václava, in: *Umělecké památky Čech. 4, T-Ž*, Praha 1982, s.

¹⁵¹ viz pozn. 157.

7.3. Kostel sv. Jakuba v Litoměřicích

Jde původně o minoritský kostel při klášteře.¹⁵² Roku 1727 zahájili minorité výstavbu kostela. Celá stavba byla dokončena v roce 1755.[50]

Tento jednolodní podélný kostel má odsazenou půlkruhovou apsidu. K severnímu boku přiléhají prostory bývalého kláštera. Jde o bezvěžový typ kostela.

Průčelí tvoří jeden vysoký díl, na který navazuje nástavec s trojúhelníkovým štítem. Nároží hlavního průčelí kostela člení dřívky vysokých pilastrových svazků, jež se konkávně prohýbají. Podle tvaru pilířů se zalamuje i mohutná profilace korunní římsy. V podstatě nenápadný portál se nachází v ose hlavního průčelí. Tomu dominuje okno s dekorovaným polem suprafenestry. V nástavci s volutami se nachází nika se sochou světce. Prostřední část trojúhelníkového štítu pravoúhle ustupuje. Plochu štítu vyplňuje dekor. Jižnímu průčelí, otevírajícímu se do ulice, vévodí rizalit s trojúhelníkovým štítem. Rizalit vystupuje z hmoty fasády konkávně prohnutými pilastry. Pilastry stejného řádu člení celou fasádu. V ose štítu se nachází volské oko se štukovým dekorem. Na průčelí se nacházejí čtyři velká okna, ve výšce jako okno na hlavním průčelí. Tato okna mají třídílné záklenky, vysoké klenáky, plastické nadokenní římsy a bohatý dekor.

Jižní fasáda svým rizalitem odpovídá interiéru s dominantním středním polem, ke kterému se připojuje presbytář a prostor kruchty. Střední prostor je zaklenut plackou, presbytáře a kruchta jsou zaklenuté také plackou a apside vynáší lunety. Placky od sebe oddělují dvojice přímých pasů. V interiéru se nachází pro Broggia typický důraz na nosný systém svazků pilastrů a nečleněnou plochu stěn.[51]

Kostel náleží do řady kostelů, jež mají vzor v kostele sv. Václava v Litoměřicích. Zde se ale zdůrazňuje podélná osa na úkor centrály.¹⁵³

Hlavní rozdíl mezi srovnávanými kostely vidíme hlavně v dispozici. Kostel sv. Jakuba vychází z centrály, i když jde o podélný kostel. Chybějí mu boční kaple. Na východní straně není ukončen pravoúhle, ale půlkruhovou apsidou. Oba interiéry mají hloubku. Exteriéry staveb se liší nejvíce. Kostelu sv. Jakuba chybí věže, namísto toho má sanktusník. Fasádu sice člení pilastry jako u jezuitského kostela, ale chybí zde horizontální prvky. Na obou stavbách nalezneme konkávní oblamování, jak v interiéru, tak i na fasádě. Parapet kruchty tvoří v obou případech konvex-konkávní křivka.

---

¹⁵² Roku 1785 byli minorité zrušeni, o tři roky později sem přešli dominikáni.

¹⁵³ Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992, s. 73.

7.4. Kostel Povýšení sv. Kříže ve Vtelně u Mostu

Kostel je postaven na místě farního kostela.¹⁵⁴ Roku 1710 celá fara i s kostelem vyhořela. Vtelno v té době patřilo pod správu oseckých cisterciáků. Stavebníkem byl opat Jeroným Besnecker. Novostavba kostela dle návrhů Oktaviána Broggia se uskutečnila v letech 1736 – 1738. Broggio vypracoval plány i pro obnovení fary.[52]

Jde o orientovaný jednolodní kostel s pravoúhle zakončeným presbytářem. K presbytáři přiléhá obdélná sakristie. V ose průčelí se nachází hranolová věž.

Kostel má třídílnou dispozici se středním dominantním polem. Loď je zaklenuta valenou klenbou s lunetami. Presbytář má plackovou klenbu. Střední dominantní část vystupuje do stran pomocí mělkých rizalitů. To se projevuje i na bočních fasádách. Na západní straně se v interiéru nacházejí tři jednotky. Jelikož věž stojí ve středu průčelí, má schodiště v boční severní části.

Průčelí se člení do tří os. V dnešní době není členění nikterak výrazné, jelikož pilastry oddělující jednotlivé osy barevně splývají s fasádou. Střední část má šířku jako věž a vystupuje do mělkého rizalitu pomocí konkávně probraných pilastrových srostlic. V ose rizalitu se nachází jednoduchý kamenný portál, doplněný pouze o segmentovou římsu supraporty a drobným štukovým dekorem v podobě dvou kartuší. Nad portálem se otevírá velké okno.

Nad korunní římsou se zvedá hmota hranolové věže. Přejechod mezi věží a lodí kostela zjemnil architekt konkávně vykrojenou atikou. Na vnějších stranách nasedá atika nižšími konci na pilířky. Ty jsou osazeny kamennými šiškami. Jinou dekoraci kostel nemá. Samotná věž je opatřena ve spodní části volským okem, nad ním se nachází okno se segmentovým záklenkem a ve vrchní části s hodinami. Věž má jednoduchou stanovou střechu s lucernou.¹⁵⁵

Oba dva kostely patří k jednolodním stavbám, ve Vtelně chybějí boční kaple. Celkově kostel ve Vtelně je mnohem jednodušší, bez bohatšího dekoru. Kostel v Litoměřicích má v západním průčelí dvě věže a na východě se po obou stranách presbytáře nacházejí boční trakty. Zatímco kostel Povýšení sv. Kříže má jednu věž a jednu připojenou sakristii. I když se průčelí ve Vtelně člení do tří os také, působí spíše jako jednoosové. Společný prvek na průčelí bychom viděli u vystupujícího rizalitu a konkávně vybraných pilastrů

¹⁵⁴ První zmínka o kostele z roku 1377.

¹⁵⁵ Mojmir Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992, s. 127.

8. Závěr

Jezuitský kostel v Litoměřicích se stal jedním z vrcholů Oktaviánovy tvorby. Na kostele můžeme jasně pozorovat dvě stavební etapy a umělcův vývoj. Začal zde do raně barokního celku, jehož základy položil Giulio Broggio, vkomponovávat vrcholně barokní prvky. Základní dispozice se shoduje s jezuitskými kostely ze stejného období. Jde o jednolodní halu s hlubokými bočními kaplemi a poměrně velkým presbytářem.

V době výstavby západního průčelí pracoval Oktavián Broggio ve smyslu aktuálního slohového myšlení. Na přechodech používá konkávní křivky, které jsou typické pro období mezi raným a vrcholným barokem. Kolem roku 1710 se Broggio setkal s Kryštofem Dientzenhoferem, díky stavbě kostela Trinitářů v Praze. Zajisté se seznámil s dientzenhoferovským kostelem sv. Mikuláše na Malé Straně. Můžeme říci, že tento kostel inspiruje architekta při druhé etapě výstavby kostela Zvěstování Panny Marie. To pozorujeme například u křivkového utváření empor. Podle prvotních plánů Giulia Broggia měla být loď zaklenuta valenou klenbou, ale zřejmě i díky seznámení se s Kryštofem Dientzenhoferem použil Oktavián Broggio placky.

Broggio nepřijímal pouze prvky vrcholného baroka, ale všechny části mají své specifické rysy. V celku lze říci, že jezuitský kostel v Litoměřicích je vysoce pozoruhodným dílem významného umělce.

Je třeba také konstatovat, že kostel Zvěstování Panny Marie v Litoměřicích tvoří významnou složku jedné z našich nejhodnotnějších městských památkových rezervací.

V minulosti byl exteriér kostela několikrát restaurován, na interiér se trochu zapomíná. Důraz na fasády vyplývá z toho, že kostel je to první, co návštěvník Litoměřic uvidí. Bohužel celý interiér je zašlý a pomalu chátrá. Dnes má kostel v majetku Severočeská galerie. Asi třikrát do roka se zde pořádají výstavy nebo koncerty. Pro určité výstavy má zašlý, oprýskaný vzhled kostela své kouzlo, ale myslím si, že je škoda nechat opravdu hodnotnou severočeskou barokní památku ladem.

Prameny a literatura

Prameny

Národní archiv Praha – fond Jesuitica, kart. č. 65, kart. č. 159, kart. č. 167

Národní archiv Praha – fond Státní památkové správy, kart. č. 309

Mojmír Horyna – Milada Vilímková, *Litoměřice, Stavebně-historický průzkum, Bývalý jezuitský kostel Zvěstování Panny Marie*, Praha 1984

Petr Macek – Pavel Zahradník, *Litoměřice, Stavebně-historický průzkum Jezuitská rezidence*, Praha 1987

Literatura

Heinrich Ankert, Die Baumeisterfamilien Broggio, in: *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutzeten im Böhmen* XLI, Litoměřice 1902

Heinrich Ankert, Oktavian Broggio der Baumeister der Leitmeritz Jesuitenkirche, in: *Mitteilungen des Nordbömischen Excursions-Clubs*, Česká Lípa 1904

Heinrich Ankert, *Kurze Geschichte der Stadt Leitmeritz*, Litoměřice 1923

Růžena Bařková, *Umělecké památky Prahy, Díl 2. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady*, Praha 1998

Barok a dnešek, Mezinárodní výtvarné symposium (kat. výst.), Litoměřice, kostel Zvěstování Panny Marie 1992

Oldřich J. Blažček, *Umění baroku v Čechách*, Praha 1967

Oldřich J. Blažíček et al., *Dějiny českého výtvarného umění. Díl 2. Od počátku renesance do závěru baroka*, Praha 1989

Petronilla Cemus [ed.], *Bohemia Jesuitica 1556 – 2006, Díl 1.*, Praha 2010

Petronilla Cemus [ed.], *Bohemia Jesuitica 1556 – 2006, Díl 2.*, Praha 2010

Lenka Češková, Páter Tobiáš Gebler a "Primae Dilineationes" jezuitských staveb ve druhé polovině 17. století, *Umění* LI, 2003, s. 385 – 404

Lenka Češková, Plánování avýstavba jezuitského kostela Nanebevzetí Panny Marie v Brně kolem roku 1600, *Průzkumy památek II*, 2012, s. 210 – 222)

Ivana Čornejová, *Tovaryšstvo Ježíšovo*, Praha 1995

Heinrich G. Franz, *Bauten und Baumeister der Barockzeit in Böhmen*, Leipzig 1962

René Füllop – Miller, *Moc a tajemství jezuitů*, Praha 2000

Romano Guardini, *O posvátných znameních*, Kostelní Vydří 1992

Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Pavel Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992

Viktor Kotrba, Kostel Trinitářů na Novém Městě pražském, jeho stavebník a architekt, *Umění X*, 1962, s. 193 – 194

Oldřich Kotyza – Jan Smetana, *Dějiny města Litoměřic*, Litoměřice 1997

Oldřich Kotyza – Jan Smetana, *Litoměřicko a Podřipsko v českých dějinách, Vlastivědná encyklopedie okresu Litoměřice, Svazek I.*, Litoměřice 2000

Karel Král, Kostel sv. Voršily na Novém Městě v Praze vzorem pro kostel sv. Vojtěcha v Ústí nad Labem, *Umění XVI*, 1968, s. 97

Marie Kyralová, *Ignác z Loyoly*, Praha 1992

Julius Lippert, *Geschichte der Stadt Leitmeritz*, Praha 1871

Petr Macek – Pavel Vlček – Pavel Zahradník, František Maxmilián Kaňka, *Umění XL*, 1992

Petr Macek, K činnosti Octavia Broggia v Ústí nad Labem, in: *Historický sborník. Z minulosti Ústecka*, Ústí nad Labem 1988, s. 33 – 47

Petr Macek, Barokní architektura a stavitelství v severních Čechách, in: *Barokní umění v severozápadních Čechách*, Ústí nad Labem 2003, s. 33 – 70

Jiří Mikulec, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000

Věra Naňková, Drobná zjištění k českému baroknímu umění, *Umění XVII*, 1969, s. 613 – 1618

- Věra Naňková, Nová zjištění k baroknímu umění v Čechách, *Umění XIX*, 1971, s. 83 – 96
- Věra Naňková, K typologii české sakrální architektury 17. století, *Umění XXXIV*, 1986, s. 138 – 143
- Petra Nevímová, Vliv spirituality Tovaryšstva Ježíšova na výzdobné programy řádových kostelů, in: *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*, Brno 2003, s. 217 – 250
- Jaromír Neumann, *Český barok*, Praha 1969
- Martin Pavlíček, Barokní architektura, in: Jindřich Schulz (ed.), *Dějiny Olomouce, I. svazek*, Olomouc 2009, s. 437 – 439
- Emanuel Poche et al., *Umělecké památky Čech, Díl 1. A-J*, Praha 1977
- Emanuel Poche et al., *Umělecké památky Čech, Díl 2. K-O*, Praha 1978
- Emanuel Poche et al., *Umělecké památky Čech, Díl 3. P-Š*, Praha 1980
- Emanuel Poche et al., *Umělecké památky Čech, Díl 4. T-Ž*, Praha 1982
- Pavel Preiss, *Italští umělci v Praze*, Praha 1986
- André Ravier, *Ignác z Loyoly zakládá Tovaryšstvo Ježíšovo*, Velehrad 2002
- Bohumil Samek et al., *Umělecké památky Moravy a Slezska, Díl 1. A-I*, Praha 1994
- Václav Schulz, Dvě kroniky jesuitské kolleje v Litoměřicích z let 1629 – 1662, in: *Věstník Královské české společnosti nauk*, Praha 1900
- Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců. Díl 1.*, Praha 1947
- Gustav Tögel, Die Leitmeritzer Baumeisterfamilie Broggio, *Der Bund*, 1934
- Milada Vilímková, Ke stavebnímu vývoji komplexu jezuitských budov na Malostranském náměstí, *Umění XIX*, 1971, s. 304 – 314
- Pavel Vlček et al., *Umělecké památky Prahy, Díl 1. Staré Město, Josefov*, Praha 1996
- Pavel Vlček et al., *Umělecké památky Prahy, Díl 3. Malá Strana*, Praha 1999

Otakar Votoček, *Litoměřice, Městská rezervace státní památkové správy*, Litoměřice 1955

Otakar Votoček, *Litoměřice*, Praha 1955

Otakar Votoček, Litoměřická rezervace po dvaceti letech, in: *Památková péče XXX*, Praha 1970

Otakar Votoček, K počátkům baroku v severních Čechách, in: *Sborník příspěvků k době poddanského povstání r. 1680 v severních Čechách*, Česká Lípa 1980, s. 140 – 193

Internetové zdroje

<http://agnes.blog.cz/>

<http://jdlavicka.rajce.idnes.cz/>

<http://litomerice-leitmeritz.net/>

<http://udu.ff.cuni.cz/>

<http://www.digital-guide.cz/>

<http://www.hrady.cz/>

<http://www.jesuit.cz/>

<http://www.kralovske-mesto-usti-nad-labem.cz/>

<http://www.krasnecesko.cz/>

<http://www.litomerice.cz/>

<http://www.nockostelu.cz/>

<http://www.panoramio.com/>

<http://www.portalolomouc.cz/>

<http://www.praguewelcome.cz/>

<http://www.praguecityline.cz/>

<http://www.turistik.cz/>

<http://www.wlyceum.cz/>

Summary

This thesis deals with Jesuit Church of the Annunciation in Litoměřice. I describe the architecture.

In my contribution I get acquainted with the Jesuit Order – its creation, the advent and operations in Litoměřice. I tried taking account of developments Jesuit architecture and the church in Litoměřice included in this development.

I also discuss the architect Oktavián Broggio himself, his life and artistic development. Again I include the Church of the Annunciation in this development.

Obrazová příloha – seznam

1. Pohled na Litoměřice od jihozápadu, 2007
Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Litom%C4%9B%C5%99ice_od_jihoz%C3%A1padu.jpg
2. Veduta, Friedrich Bernard Werner, 1733
Zdroj: <http://litomerice-leitmeritz.net/clanky/cist/nazev/12-zmizele-kostely>
3. Iñigo López de Loyola, Anonym, 16. století
Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Ignatius_Loyola.jpg
4. Petr Canisius, Anonym, 1699
Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Saint_Petrus_Canisius.jpg
5. Bývalá jezuitská kolej (dnešní dům čp. 1)
Zdroj: <http://www.litomerice.cz/cz/pamatka-26.html>
6. Zbořený kostel Panny Marie, výřez z Labského prospektu, 1580
Zdroj: <http://litomerice-leitmeritz.net/clanky/cist/nazev/12-zmizele-kostely>
7. Pohled na Litoměřice od Mlékojed
Zdroj: <http://foto.mapy.cz/119599-Litomerice>
8. Ptačí pohled na kostel Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731
Zdroj: <http://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/1-jezuitska-kolej-s-kostelem-zvestovani-panny-marie>
9. Půdorys kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731
Zdroj: Emanuel Poche [et.al.], *Umělecké památky Čech. Díl 2*, Praha 1978
10. Pohled na kostel Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
11. Il Gesú v Římě, 1568 – 1584
Zdroj: <http://www.wlyceum.cz/rim/pavlatama/index.html>
12. Západní průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 20. léta 18. stol.
Zdroj: Jana Kiesewetterová
13. Detail západního průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 20. léta 18. stol.
Zdroj: Jana Kiesewetterová
14. Hlavní portál kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 20. léta 18. stol.
Zdroj: Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992

15. Pohled na věže kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 20. léta 18. stol.
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
16. Rekonstrukce barevnosti vstupního průčelí, Oktavián Broggio, 20. léta 18. století
Zdroj: Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992
17. Severní průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
18. Východní průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
19. Jižní průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
20. Spojovací chodba, 1818
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
21. Pohled do hlavní lodě kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
22. Klenba hlavní lodě kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
23. Pohled na pilíře s pilastry kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
24. Pohled do západní části interiéru kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
25. Pohled do mezivěží kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiesewetterová
26. Příklad bočního oltáře kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiesewetterová

27. Empory kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiesewetterová
28. Průchody emporek kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiesewetterová
29. Pohled do presbytáře kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiesewetterová
30. Boční stěna presbytáře kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiesewetterová
31. Iluzivní malba retáblu, Josef Kramolín, 1772
Zdroj: Jana Kiesewetterová
32. Kazatelna, do 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
33. Sakristie kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
34. Oratoř kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>
35. Kostel Nejsvětějšího Salvátora v Klementinu, Carlo Lurago
Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kostel_Svateho_Salvatora_na_Krizovnickem_namesti.jpg
36. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Brně, Giovanni Pietro Tencalla, 1661 – 1668
Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kostel_Nanebevzet%C3%AD_Panny_Marie,_Z%C3%A1brdovice.jpg
37. Kostel sv. Františka a Ignáce v Březnici, Carlo Lurago, 1642 – 1650
Zdroj: <http://www.panoramio.com/photo/52914234>
38. Kostel sv. Mikuláše na Malé Straně, Kryštof Dientzenhofer, Kilián Ignác Dientzenhofer, 1704 – 1755
Zdroj: <http://www.praguewelcome.cz/srv/www/cs/objects/detail.x?id=45109>
39. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové, Carlo Lurago, 1654 – 1666
Zdroj: http://www.krasnecsko.cz/lokalita_foto.php?id=5051

40. Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové, Carlo Lurago, 1654 – 1666
Zdroj: <http://www.nockostelu.cz/?pg=207>
41. Kostel sv. Ignáce v Chomutově, Carlo Lurago, 1663 – 1671
Zdroj: <http://jdlavicka.rajce.idnes.cz/Chomutov - centrum a okoli/>
42. Interiér kostela sv. Ignáce v Chomutově, Carlo Lurago, 1663 – 1671
Zdroj: <http://udu.ff.cuni.cz/soubory/galerie/01%20Cechy/Horyna%20-%20barokni%20architektura%20v%20Cechach/slides/016%20Carlo%20Lurago,%20kostel%20sv%20Ignace,%20Chomutov,%20%20pohled%20do%20lodi,%201663-68.html>
43. Kostel sv. Ignáce na Novém městě Pražském, Carlo Lurago, 1665 – 1678
Zdroj: <http://www.praguecityline.cz/prazske-pamatky/jezuitsky-kostel-sv-ignace-na-karlove-namesti>
44. Interiér kostel sv. Ignáce na Novém městě Pražském, Carlo Lurago, 1665 – 1678
Zdroj: <http://www.digital-guide.cz/cs/poi/nove-mesto-3/kostel-sv-ignace/>
45. Kostel Panny Marie Sněžné v Olomouci, Michael Josef Klein, 1712 – 1716
Zdroj: <http://agnes.blog.cz/0808/kostel-panny-marie-snezne>
46. Interiér kostel Panny Marie Sněžné v Olomouci, Michael Josef Klein, 1712 – 1716
Zdroj: <http://www.portalolomouc.cz/kostel-panny-marie-snezne-1/>
47. Kostel sv. Vojtěcha v Ústí nad Labem, Oktavián Broggio, 1714 – 1731
Zdroj: <http://www.kralovske-mesto-usti-nad-labem.cz/fotogalerie/stare-mesto/4745-Kostel-sv-Vojtecha>
48. Kostel sv. Václava ve Vysočanech, Oktavián Broggio 1726 – 1729
Zdroj: <http://www.hrady.cz/?OID=8973>
49. Interiér kostela sv. Václava ve Vysočanech, Oktavián Broggio 1726 – 1729
Zdroj: <http://www.filmovamista.cz/888-Zvlastni-bytosti>
50. Kostel sv. Jakuba v Litoměřicích, Oktavián Broggio, 1727 – 1755
Zdroj: <http://www.litomerice.cz/cz/pamatka-42.html>
51. Interiér kostela sv. Jakuba v Litoměřicích, Oktavián Broggio, 1727 – 1755
Zdroj: <http://www.nockostelu.cz/?pg=kost771>
52. Kostel Povýšení sv. Kříže ve Vtelně, Oktavián Broggio, 1736 - 1738
Zdroj: <http://www.turistik.cz/cz/kraje/ustecky-kraj/okres-most/most/kostel-povyseni-sv-krize-vtelno/galerie/>

Obrazová příloha – obrázky

1. Pohled na Litoměřice od jihozápadu

Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Litom%C4%9B%C5%99ice_od_jihoz%C3%A1padu.jpg

2. Veduta, Friedrich Bernard Werner, 1733

Zdroj: <http://litomerice-leitmeritz.net/clanky/cist/nazev/12-zmizele-kostely>

3. Iñigo López de Loyola, Anonym, 16. století
Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Ignatius_Loyola.jpg

4. Petr Canisius, Anonym, 1699
Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Saint_Petrus_Canisius.jpg

5. Bývalá jezuitská kolej (dnešní dům čp. 1)
Zdroj: <http://www.litomerice.cz/cz/pamatka-26.html>

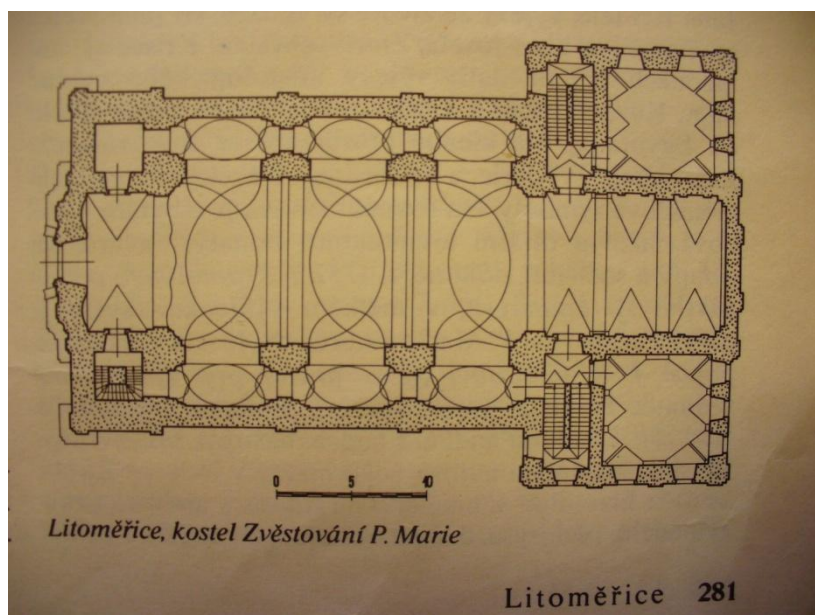
6. Zbořený kostel Panny Marie, výřez z Labského prospektu, 1580
 Zdroj: <http://litomerice-leitmeritz.net/clanky/cist/nazev/12-zmizele-kostely>

7. Pohled na Litoměřice od Mlékojed
 Zdroj: <http://foto.mapy.cz/119599-Litomerice>

8. Ptačí pohled na kostel Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731
 Zdroj: <http://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/1-jezuitska-kolej-s-kostelem-zvestovani-panny-marie>

9. Půdorys kostela Zvěstování Panny Marie Oktavián Broggio, 1701 – 1731
Zdroj: Emanuel Poche [et.al.], *Umělecké památky Čech. Díl 2*, Praha 1978

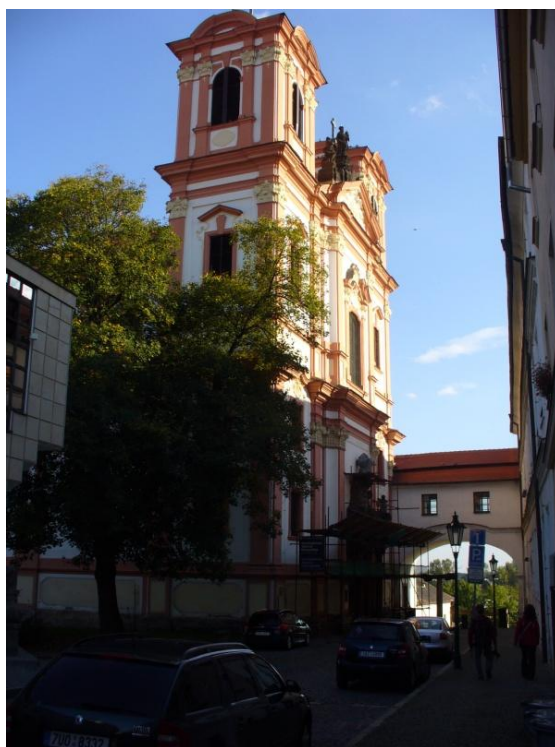

10. Pohled na kostel Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

11. Il Gesú v Římě, 1568 – 1584

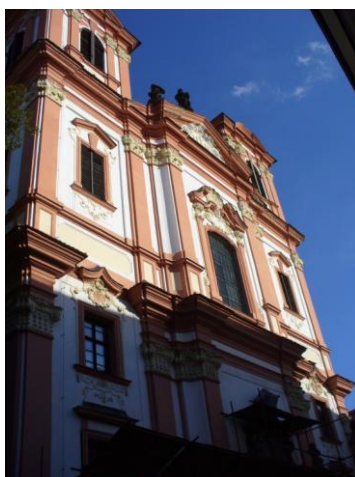
Zdroj: <http://www.wlyceum.cz/rim/pavlatama/index.html>

12. Západní průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio,
20. léta 18. stol.

Zdroj: Jana Kiesewetterová

13. Detail západního průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 20. léta 18. stol.
Zdroj: Jana Kiese Wetterová

14. Hlavní portál kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 20. léta 18. stol.
Zdroj: Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992

15. Pohled na věže kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 20. léta 18. stol.
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

16. Rekonstrukce barevnosti vstupního průčelí, Oktavián Broggio, 20. léta 18. století

Zdroj: Mojmír Horyna – Jaroslav Macek – Petr Macek – Pavel Preiss, *Oktavián Broggio 1670 – 1742*, Litoměřice 1992

17. Severní průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

18. Východní průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

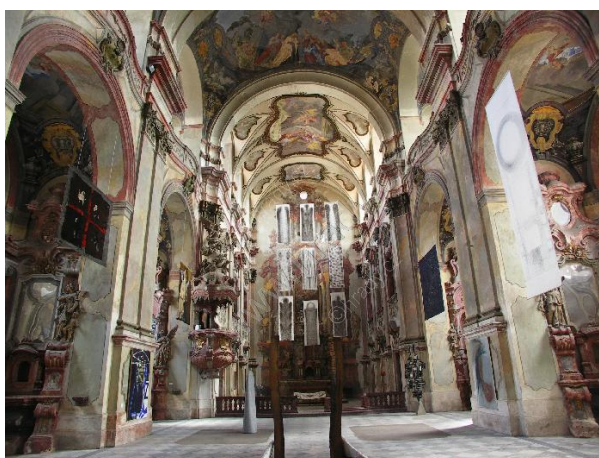
19. Jižní průčelí kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, 1701 – 1731

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

20. Spojovací chodba, 1818

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

21. Pohled do hlavní lodě kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

22. Klenba hlavní lodě kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

23. Pohled na pilíře s pilastry kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

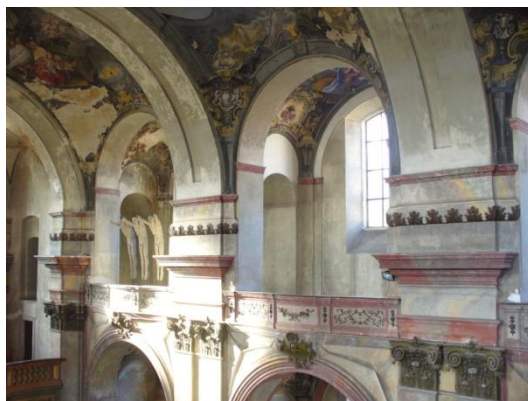
24. Pohled do západní části interiéru kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

25. Pohled do mezivěží kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiesewetterová

26. Příklad bočního oltáře kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiesewetterová

27. Empory kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiese Wetterová

28. Průchody empor kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiese Wetterová

29. Pohled do presbytáře kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kiese Wetterová

30. Boční stěna presbytáře kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731
Zdroj: Jana Kieseletterová

31. Iluzivní malba retáblu, Josef Kramolín, 1772
Zdroj: Jana Kieseletterové

32. Kazatelna, do 1731
Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

33. Sakristie kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

34. Oratoř kostela Zvěstování Panny Marie, Oktavián Broggio, do 1731

Zdroj: <http://www.hrady.cz/index.php?OID=2232>

35. Kostel Nejsvětějšího Salvátora v Klementínu, Carlo Lurago
Zdroj:http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kostel_Svateho_Salvatora_na_Krizovnickem_namesti.jpg

36. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Brně, Giovanni Pietro Tencalla, 1661 – 1668
Zdroj:http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kostel_Nanebevzet%C3%AD_Panny_Marie,_Z%C3%A1brdovice.jpg

37. Kostel sv. Františka a Ignáce v Březnici, Carlo Lurago, 1642 – 1650
Zdroj: <http://www.panoramio.com/photo/52914234>

38. Kostel sv. Mikuláše na Malé Straně, Kryštof Dientzenhofer, Kilián Ignác Dientzenhofer, 1704 – 1755

Zdroj: <http://www.praguewelcome.cz/srv/www/cs/objects/detail.x?id=45109>

39. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové, Carlo Lurago, 1654 – 1666

Zdroj: http://www.krasnecsko.cz/lokalita_foto.php?id=5051

40. Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové, Carlo Lurago, 1654 – 1666

Zdroj: <http://www.nockostelu.cz/?pg=207>

41. Kostel sv. Ignáce v Chomutově, Carlo Lurago, 1663 – 1671

Zdroj: [http://jdlavicka.rajce.idnes.cz/Chomutov - centrum a okoli/](http://jdlavicka.rajce.idnes.cz/Chomutov_-_centrum_a_okoli/)

42. Interiér kostela sv. Ignáce v Chomutově, Carlo Lurago, 1663 – 1671

Zdroj: <http://udu.ff.cuni.cz/soubory/galerie/01%20Cechy/Horyna%20-%20barokni%20architektura%20v%20Cechach/slides/016%20Carlo%20Lurago.%20kostel%20sv%20Ignace,%20Chomutov,%20%20pohled%20do%20lodi,%201663-68.html>

43. Kostel sv. Ignáce na Novém městě Pražském, Carlo Lurago, 1665 – 1678

Zdroj: <http://www.praguecityline.cz/prazske-pamatky/jezuitsky-kostel-sv-ignace-na-karlove-namesti>

44. Interiér kostel sv. Ignáce na Novém městě Pražském, Carlo Lurago, 1665 – 1678
Zdroj: <http://www.digital-guide.cz/cs/poi/nove-mesto-3/kostel-sv-ignace/>

45. Kostel Panny Marie Sněžné v Olomouci, Michael Josef Klein, 1712 – 1716
Zdroj: <http://agnes.blog.cz/0808/kostel-panny-marie-snezne>

46. Interiér kostel Panny Marie Sněžné v Olomouci, Michael Josef Klein, 1712 – 1716
Zdroj: <http://www.portalolomouc.cz/kostel-panny-marie-snezne-1/>

47. Kostel sv. Vojtěcha v Ústí nad Labem, Oktavián Broggio, 1714 – 1731
Zdroj: <http://www.kralovske-mesto-usti-nad-labem.cz/fotogalerie/stare-mesto/4745-Kostel-sv-Vojtecha>

48. Kostel sv. Václava ve Vysočanech, Oktavián Broggio 1726 – 1729
Zdroj: <http://www.hrady.cz/?OID=8973>

49. Interiér kostela sv. Václava ve Vysočanech, Oktavián Broggio 1726 – 1729
Zdroj: <http://www.filmovamista.cz/888-Zvlastni-bytosti>

50. Kostel sv. Jakuba v Litoměřicích, Oktavián Broggio, 1727 – 1755
Zdroj: <http://www.litomerice.cz/cz/pamatka-42.html>

51. Interiér kostela sv. Jakuba v Litoměřicích, Oktavián Broggio, 1727 – 1755
Zdroj: <http://www.nockostelu.cz/?pg=kost771>

52. Kostel Povýšení sv. Kříže ve Vtelně, Oktavián Broggio, 1736 – 1738
Zdroj: <http://www.turistik.cz/cz/kraje/ustecky-kraj/okres-most/most/kostel-povyseni-sv-krize-vtelno/galerie/>

Anotace

Jméno a příjmení:	Jana Kiesewetterová
Katedra nebo ústav:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Kostel Zvěstování Panny Marie v Litoměřicích
Název v angličtině:	Church of the Annunciation of the Virgin Mary in Litomerice
Anotace práce:	Předkládaná práce se zabývá jezuitským kostelem Zvěstování Panny Marie v Litoměřicích. Pokusila jsem se o popis architektury. Ve svém příspěvku se snažím seznámit s jezuitským řádem – jeho vznikem, příchodem a působením v Litoměřicích. Pokusila jsem se zohlednit vývoj jezuitské architektury a litoměřický kostel do tohoto vývoje zařadit. Zabývám se i samotným architektem, jeho životem a uměleckým vývojem. Opět jsem se pokusila do tohoto vývoje zařadit kostel v Litoměřicích.
Klíčová slova:	Jezuité, Litoměřice, 1. polovina 18. století, Kostel, Baroko, Oktavián Broggio
Anotace v angličtině:	This thesis deals with Jesuit Church of the Annunciation in Litoměřice. I tried to describe the architecture. In my contribution I try to get acquainted with the Jesuit Order - its creation, the advent and operations in Litoměřice. I tried taking account of developments Jesuit architecture and the church in Litoměřice included in this development. I also discuss the architect himself, his life and artistic development. Again I tried to include the Church of the Annunciation in this development.
Klíčová slova v angličtině:	Jesuits, Litoměřice, 1. half of the 18th century, Church, Baroque, Oktavián Broggio
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha
Rozsah práce:	76 stran
Jazyk práce:	Čeština